

HISTORIALLINEN MATERIALISMI

ULKOMAALAISEN
LÄHTEIDEN MUKAAN
KIRJOITTANUT

ALEX HALONEN

KUSTANTAJA
KANSAN LEHTI
TAMPEREENLÄ v. 1908

HINTA 1 MK.

Historiallinen materialismi

Ulkomaalaisten lähteiden mukaan esittänyt

Alex Balonen

Tampereella 1908,
Tampereen Työväen Osuuskirjapaino r. l.

Lause lukijoille.

Nämä tässä kirjasessani löytyvät esitykseni *historialisesta materialismista* ovat alkujaan luentoja, joita Amerikan suomalaisten sosialidemokratisilla luentokursseilla olen pitänyt. Siellä kurssilaisten taholta lausuttiin toivomus luentojen kirjan muodossa julkaisemisesta.

Eritoten en joutanut silloin luentoja kirjan muotoon järjestämään. Valmiina olivat ainoastaan luentojen käsikirjoitukset. Nämä Amerikan „Työmiehen“ kustannuksella sitten julaistiin.

Kuten arvata sopii, oli siten syntynyt kirjanen kaikkea muuta mutta ei kehuttava. Runsaiden muoto-opillisten puutteiden ohella oli itse aineen esitys sangen katkonaista. Sentähden sen muovaileminen ja laajentaminen kiintyi eritoten mieleeni. Siihen yhä uusia tilaisuuksia sain myöhemmillä luentokursseilla, joita varten tutustuin yhä enemmän esitettävään asiaan.

Luentoni eivät suinkaan ole alkuperäisiä, sillä useampia englanninkielisiä lähteitä olen apunani käyttänyt.

Niistä eritoten mainittakoon *Marxin* „Capital“, *Labriolan* „Materialistic conception of History“ ja *W. J. Ghentin* „Mass and class“. Mutta asioiden valinnassa, järjestämisessä, esitystavassa ja selittävien mielikuvien luomisessa olen koettanut seurata tarkoin omaa käsitystäni työväestön tiedollisesta tarpeesta ja vastaanottokyvystä.

Edellyttäen, että esityksestäni on työläisille jotain oppimista, olen sen nyt täydellisempänä tässä julkisuuteen päästänyt.

Alex. Halonen.

Historiallinen materialismi.

I.

Ihmiskunnan tiedollinen kehitys on nojannut kokemukseen ja tutkimukseen.

Kokemusperäisesti saavutettu tieto on alkuperäinen ja kaiken tutkimusperäisen tiedon peruste.

Kokemusperäisellä tavalla saavutetulla tiedolla käsitetään jonkun vissin kokemuksen selvästi käsitettävää vaikutusta ihmiseen. Sen vaikutuksen ihminen kehittää tiedolliseksi ja todistavaksi määritelmäksi tahi selitykseksi, joka osottaa: mistä syystä kokemus aiheutui, miten ja missä se aiheutui, ja mitä se vaikutti.

Sitä tietä saavutettu kokemuksen tiedollinen tulos muuttuu sittemmin opetusperäiseksi tiedoksi, jonka avulla elävästi ja käsitettävästi toisille ihmisille koettu asia tehdään selväksi. Siten ei kaikkien ehdottomasti tarvitse samoja kokemuksia hankkia, tullakseen samojen asiain tietoisuuteen. Se olisi mahdotontakin; varsinkin edesmenneiden aikojen kuluessa saavutetut kokemukset ovat suorastaan opetusperäistä tietä omistettavissa.

On jo aika luopua siitä toivottomasta ja tyhmästä käsityksestä, että ihmisen viisaus ja typeryys olisi jo

syntymässä jonkun taikurin vissisti määräämä, ja että joku armo mittaillee ihmisten päihin aivoja ja niihin tie-toja lusikalla, siten palkitakseen tai rangaistakseen palvelijoitaan.

Runo-sielu ei ole jumalan armo; se on ihmissielun oman kokemuksen, taistelun ja tuskan, toivottomuuden ja toivon, tappion ja voiton ansio; se on elämän kappailun joko kypsä tai epäkypsä hedelmä, joka on me-hunsa ja arvonsa imenyt olosuhteiden joko karusta tai viljavasta maaperästä.

Orjamainen ja samalla pöyhkeilevä „oikeaoppinen“ sielu ei ole jumalan armo; se on tulos orjuudesta ja typeryydestä, missä ihmisrotu eli niin kauvan, että rodun veri on sillä tahrattu vieläkin; se on tulos kokemuksista, joita ihminen pimeässä menneisyydessä, tyhjänä ja heikkona, luonnonvoimien kauhistuttamana koki; se on tulos nykyisistä oloista, joissa suurin ihmisten enemmistö pidetään synkässä tiedottomuuden tilassa, jotta sitä voidaan ryöväätä ja hallita; se on tulos oloista, missä ihmiset eivät osaa hallita, nauttia ja elää onnellisesti, ja sentähden kohottavat itselleen hallitsijoita, jumalia ja mäsääjiä.

Kiihkoisa, vapautteen kiiruhtava taisteleva sielu ei ole jumalan armo; se on sen sielun oman tuntemuksen tulos; se on itsetietoisuuteen kehittynyt kokemus orjuuden katkeruudesta ja vapauden siunaavasta riemusta.

Kylmä, harkitseva ja rauhallinen sielu ei ole jumalan armo; se on sen sielun kokemuksien tähkäpää; se on rakennus, jonka perustukseen on laskettu lämpimän,

taivaita hipaisevan pyrkimyksen ja kärsimättömien, pikaista voittoa huutavien toiveiden särkyneet sirpaleet.

Hyvä ja paha, jalo ja epäjalo, siveys ja siveettömyys, oikeus ja vääräys ei liioin ole jumalan lahja; ne ovat heijastuksia ja tuloksia tosiolojen kokemuksista. Se mikä on ihmisiin vaikuttanut hyvää, on käsitetty hyväksi, jaloksi siveelliseksi ja oikeaksi. Päinvastainen vaikutus on synnyttänyt päinvastaisen käsityksen. Prof. Seligman on sanonut: „Ihmiset ovat sellaisia — joko hyviä tai pahoja — millaisiksi olot ja niissä saadut kokemukset heidät edellyttävät.“ *)

Elämän kokemus on siis elämän tuntemuksen ja sille nojaavan käsityksen peruste. Yleinen, vissien ihmisryhmien, luokkien, kansakuntien ja ihmiskunnan yhtäläistynyt elämänymmärrys muodostuu kokemuksia yhtäläistytävien ja rajoittavien olojen yleistymisestä. Sitä mukaa kun sellainen yleistyminen edistyy, aiheuttaen samanlaatuisia tilaisuuksia kokemuksiin ja tutkimuksiin, sitä mukaa kehittyy yleisempi tietoisuus, joka opetuksen välityksellä siirretään yhä laajemmille ihmisjoukoille ja uusille sukupolville. Siten on ihmiskunta säilyttänyt kutakuinkin varhaisen menneisyytensä asioista tietoisuuden, jota voidaan käyttää osviittana uusissa elämän taisteluuksissa ja tehtävissä sekä apurina täydellisemmissä tutkimuksissa; sen tietoisuuden yleissummasta, näet, voidaan löytää esille ne johtavat vaikuttimet ja lait, jotka

*) E. R. Seligman, *The Economic Interpretation of History*, siv. 163.

ihmiskunnan toiminnan tekijöinä ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat.

Ennen erillään eläneiden ihmisryhmien antauduttua lähempään vuorovaikutukseen keskenään ja yleisemmän onnellisuuden kaipuun vaikuttavaksi kehityttyä, on mainittujen vaikutusten ja tekijöiden tietoisuuteen pääseminen käynyt ihmisille huutavan välttämättömäksi. Ja siihen, kuten jo sanottu, tarvitaan kuva mahdollisimman laajoista ihmiskunnan oloista ja tapahtumista. Pientä, yksityistapahtumaa tutkittaessa saattaa silmiin pistää kaikenmoista epäselvää ja häiritsevää. Katselkaapa esim. suuressa koneessa sen yhtä pientä osaa erillään. Silloin käypi teille vaikeaksi saada selville sen liikunnan johdonmukainen syy ja tarkoitus. Mutta koko mekanismin yleistuntoisuus selittää kouraantuntuvasti sen liikunnan johdonmukaisuuden. Kokonaiskuviossa ei vaikuta häiriötä eri rattaiden päinvastaiseen suuntaan ja eri nopeudella pyöriminen. Kaikessa näemme keskinäisen suhteen, syyn ja seurauksen lain vaikutuksen varman yhteistarkoituksen saavuttamiseksi. Samoin, jos tarkastatte yksityistä ihmistä. Hänessä pistää silmiin paljon sellaista erityistä ja häiritsevää, ikäänkuin sattumasta tai hänen omasta mielioikustaan johtuvaa. Sama on laita jos käännyimme tutkimaan vissin kansakunnan yksityisliikuntaa. Silloin näet „puun, mutta et metsää“, kuten sananlasku sanoo.

Historia on sellainen, kokonaistietoisuutta käsittävä laitos. Sellaisen sen ainakin tulisi olla.

Historian on käsitettävä ihmiskunnan yhteyteen kuuluvien ja siihen tavalla tai toisella vaikuttavien kansojen

liikunnot, niiden laadun, syyn ja seuraukset; sen tulee esittää luotettavalla tavalla ihmiskunnan elämänvaiheet harrastuksineen, pyrkimyksineen, voittoineen ja tappioineen.

Millä tavalla ihmiskunta on tuottanut elämäntarpeitaan; millä tavalla se on toimittanut elämäntarpeiden jakoa; missä suhteessa vissit ihmisryhmät ovat olleet toisiinsa vissinlaisen tuotanto- ja jakotavan vallitessa; minkälaisia käsityksiä omistuksesta, valtiosta, yhteiskunnasta, oikeudesta ja siveydestä on ihmisissä ilmennyt itsekussakin oloilassa — siitä on historian annettava selvä kuva. Kaikki se on osotettava siekailematta oikeassa järjestyksessä ja karvassa. Ne asiat ovat laajemmin etusijalle asetettava jotka sille, ihmiskunnan toimiin vaikuttavimpina, kuuluvat. Yksilölliset tarinat ja toisarvoiset jutut älkööt saako sijaa; niillä kun korkeintaan on häiritsevä ja venyttävä vaikutus.

Suurin enemmistö tähän astisista historian oppikirjoista ansaitsee hyvin vähän tai ei ensinkään arvoa. Arvokkaimmat näistä ovat sellaiset, missä kylmät tositapaukset ja niiden tapahtuma-aika kerrotaan ilman erikoista tarkoitusta. Sitä vastoin useimmat suuremmistakin historiallisista laitoksista käyvät vähemmän tietoiselle lukijalle vahingollisiksi niihin punotun, laajalle ihmisten enemmistölle vaarallisten tarkoitustensa tähden.

Kun historian kirjoitus ja tutkimus on ollut maan mahtavien käsissä tai heistä riippuvien ihmisten toimesta, niin on käsitettävissä että se on muodostunut puolueelliseksi. Vanhemmat historialliset julkaisut tuskin osaat muuta tehdäkkään kun kehua hallitsijoita ja mahtavia

säätyjä. Niiden elämäntapoja, hurjasteluja, pukuja ja tekoja joko kiitetään tai moititaan. Taivaallinen ja maallinen mahti on asetettu näyttelemään suurta roolia. Kansan tarpeista ja liikunnoista ei suuriakaan välitetä.

Myöhempien aikojen historian kirjoittajat — tosin kokolailla jo järkevämpiä ja vapaampia — ovat vuorostaan olleet vallitsevien ennakkoluulojen, sensuuriviranomaisten, kustannusyhtiöiden ja porvarillisen valistusministeristön holhouksen alaisina. Sellaisessa asemassa he ovat olleet pakotettuja panemaan työhönsä sellaista väritystä mikä oli aikakauden voimallisten mieleen.

Edelläkerrottujen syiden lisäksi on asetettava historian käsityksen vaikutus. Enemmistö tähänastisista „suur“ historioitsijoista ovat nojanneet historian idealistiseen käsitykseen. He ovat luulotelleet, että henkiset voimat johtavat ihmiskunnan tekoja, ja sentähden he ovat asettaneet historiallensa tarkoitukseksi vaikuttavimpien henkisten ilmiöiden yleisöön tartuttamisen ja lujittamisen. Että niin on ollut asianlaita, siitä historioitsijat itse antavat todisteita. Monien muiden joukosta lainaan tähän saksalaisen historiantkirjoittajan Georg Weberin*) oman lausunnon. Hän sanoo:

„ — — — Koetin nuoriin mieliin historian opetuksen kautta sytyttää rakkautta ihanteellisiin hyveisiin, isänmaahan, uskontoon ja valtioon. — — — historia opettaa, että kristinusko, ollen välttämättömän tarpeellinen ihmisluonteelle, on pyhä ja kukistamaton ja että

*) Georg Weber, Yleinen ihmiskunnan historia, siv. VI—VII.

kirkon lavea ala on kansalaisvoiman ja -kunnan kehitykselle soveliaampi kuin jonkin lahkoon ahdas piiri.“

Toisessa paikassa hän sanoo kannattavansa että „— — päästetään niin monta ihmistä kuin mahdollista osalliseksi valtiolliseen elämään — — — mutta on varottava hätäileviä järjestelmiä ja perustelmia, jotka eivät johdu kansan luonteesta, tavoista ja ajatuskannasta“.

Sellaisen käsityksen johdattamina ovat useimmat historian kirjoittajat työnsä tehneet. Heidän välityksellään hieman parempiosaisemman kansan opetuksesta huolehtijat vuorostaan „valistivat“ yleisöä. Ja summien summa oli, että kansa tuli siihen hurskaaseen luuloon, ettei sen tarvinnut tehdä muuta kun olla nöyrä, kuuliainen jumalille ja esivallalle, maksaa veroa ja tehdä työtä — sillä hyvä. Kyllä ne „paremmat ja viisaammat“ johtavat edistystä siihen suuntaan, että köyhäkin joskus kaukaisessa tulevaisuudessa saapi helpomman olotilan.

Siihen suuntaan sitä ajateltiin rauhallisissa kotiteollisuusajan oloissa. Siihen suuntaan vielä ajattelee usea suurteollisuudenkin työläinen, joka, yhtäkkiä jouduttuaan mahdottoman kiivaaseen tuotantotuoksinaan, ei kykene itselleen luomaan kokonaiskuvaa. Mutta samaan aikaan teollisuusmaissa jo hyvin suuri teollisuustyöläisten vakaantuneempi joukko rupeaa heräämään uuteen ymmärrykseen ja taisteluun, joka järkyttää vanhan ajan idealistista historian käsitystä kaikkine juttuineen iankaikkisesti muuttumattomista ja kansoja johtavista aatteista ja ihanteista. Ja tälle taistelulle, missä miljoonien

elämisen oikeuksista taistellaan, ruvetaan selitystä ja osviittaa etsimään historiasta, johon entistä syvempi ja tutkivampi, uusien kokemusten tarkistama huomio ohjataan. Sen huomion avulla paljastetaan ja uudistetaan historian suhteen yhtä ja toista. Todelliset ja luonnolliset kehityksen perustekijät haetaan esille.

Siten uusi historian käsityksen ja tulkitsemisen tapa kehitetään selvyiteensä. Se on *historiallinen materialismi*. Sen avulla historia astuu oikeaan valoonsa ja tehtäväänsä. Ja sille nojaa laajojen työväenjoukkojen vapaustaistelua johtava aate ja oppi: *sosialismi*.

J. A. Stern *) sanoo, että „historiallinen materialismi on sosialidemokratisen ajatusmailman perustus“.

Se on aivan oikein sanottu.

II.

Kuten edellä jo on viitattu, on historian käsitykseen nähden olemassa kaksi toisistaan eriävää suuntaa.

Ne ovat: *historiallinen idealismi* ja *historiallinen materialismi* — historian henkinen ja historian aineellinen käsitys.

Siitä, kumpaiselle näistä käsityksistä nojaamme, riippuu koko nykyinen toimintamme ja siinä käytettyjen keinojen luonne. Ei kukaan ihminen voi asioita käsitellä johdonmukaisesti eikä toimintaansa sovelluttaa sii-

*) J. A. Stern, Historiallinen materialismi, tohtori af Ursinin käännös v. 1905 Koittaressa, siv. 41.

hen käsitykseensä muutoin kuin olemalla vissin historiallisen käsityksen kannalla. Historiallinen käsitys on ikäänkuin joku vissi asema, josta ihminen katselee auringon nousua. Ihminen, joka seisoo vuoren juurella, ei näe auringonnousun ihanaa purppuraa. Vasta auringon ollessa korkealla vuoren laen tasalla, näkee hänen rauhallisen loistavana. Sitävastoin ihminen, joka seisoo vuoren laella, josta näkee ales taivaanrantaan, näkee auringonnousun synnytyspurppuran tuhansine värivivahteineen.

Historiallista idealismia saatetaan täydellä syyllä sanoa asemaksi vuoren juurella sentähden että se on tiedollisen vuorimatkan varhaisin aste. Historiallista materialismia vuorostaan saatetaan sanoa asemaksi vuoren huipulla sentähden että se on tiedollisen vuorimatkan myöhäisin aste. Se mikä historiallisen idealismin asteella on näkymätöntä ja epävarmaa, se historiallisen materialismin asteella on nähtävää ja varmaa. Tarvitsee vaan katsoa ja merkitä selvä näkemänsä muistiin.

Kuten jo on viitattu, on historiallinen idealismi ihmiskunnan varhaisimpien aikojen tuotetta. Se saapi alkunsa sellaisista oloista, missä tuotanto on yksilöllistä ja missä muutamat aniharvat yksilöt heimokuntien päämiehinä, pappeina tai kuninkaina omaavat rajattoman vallan alaistensa ihmisten ylitse; se saapi luottonsa sellaisista ihmisten oloista, missä ihmiset eivät vielä olleet tilaisuudessa kehittämään laajempaa tuntemusta ja tietoisuutta toimintaansa vaikuttavista laeista; se on tulos niiltä ajoilta, jolloin ihmiset vähän kokeneina, vähän tietävinä ja niin muodoin voimattomina olivat pakoitet-

tuja kaikkialla tunkeutumaan jonkun mahtavan ja salaperäisen hengen turviin.

Ihmiset olivat silloin kehityksen vuoren juurella ja näkivät asiat toisessa, epäselvässä valossa. He kuuluivat mahtikäskyn ja täyttivät sen, tutkimatta sen käskyn todellista syytä. He eivät voineet tunkeutua tekojensa syihin; heillä ei riittänyt voimia muuhun kun niihin toimiin, joista lähin jokapäiväinen turvallisuus ja elanto riippui. He taas jotka mahtiasemissa olivat, tällaisten olojen vaikutuksesta olivat taipuvaisia kehittämään olin-tilalleen edullisia käsityksiä. Kehitystä johtava salainen kaikkivalta, hyvä kohtalo ja elämänaate oli heille ollut armollinen ja asettanut johtamaan „alhaisempia“ ihmisiä. Niin he ajattelivat ja sitä ajatusta yhä edelleen kehitti kotituotanto-olosten hiljainen mietiskely.

Myöhempinä aikoina selviöönä kehittänyt historiallinen idealismi vuorostaan löytää elinvoimansa varsinaisten sivistystyöläisten keskuudessa. Sivistystyöläiset ovat kokonaisuudessaan eroittautuneet aineellisen elämän välttämättömien tarvetavarain tuotannosta; ne tarvetavarat toimitetaan heille palkkiona tieteellisestä työstä. He ovat riippumattomia; syvä juopa eroittaa heidät kansan laajoista kerroksista; he ovat ylhäisöä, jolla on valtaa. „Aateluus oikeuttaa“, niin on! sanottu. Ja se ajatus on nojannut Aristoteleen*) lausumaan luulon, että „kaikkina aikoina suuret enemmistöt syntyvät vähillä aivovoimilla varustettuina ja niin muodoin johdettaviksi,

*) Kreikkalainen filosofi, joka tutki myöskin valtiotiedettä, kuollut 322 e. Kr. Lähemmin Yleinen historia, Lindeqvist, siv. 122.

jota vastoin muutamat jo syntymästään syntyvät eteviksi ja siis johtamaan.“ Siihen ajatukseen on myöhemmin sivistystyöläisten toimesta liitetty sananparsa: ”tieto oikeuttaa!”

Sellaisten käsitysten vallitessa oli luonnollista, että he takertuivat luulemaan ihmiskunnan kehityksen perustekijöiksi henkisiä vaikuttimia. Pidettiin hän ihmistä jumalan tahdosta riippuvana olentona, jonka viisus tai tyhmyys oli jumalan lahja. Ne tieteen alat, jotka osottivat ihmisen luonnollisen alkuperän ja kehityksen, olivat vielä kypsymättöminä kirkollisen pannajulistuksen varjossa, joka jumalallisten johtavien ihanteiden arvoa piti yllä. Kaikkinaisen viisus tulee ylhäältä, niin sanottiin, ja siihen tuli uskoa. Ken ei uskonut, hän sai tuntea kuritusta. Sentähden siihen uskottiin ja luultiin uskotavan.

Historiallinen idealismi on käsitys, jonka mukaan väitetään, *että aatteet, ajatukset ja mielipiteet ovat määrääviä perustekijöitä historiassa ja ihmiselämässä.* Ihmiskunnan taloudellinen kehitys on riippunut ihmisten henkisestä kehityksestä. Kaikkien yhteiskunnallisten mullistusten ja valtiollisten muutosten syyt ovat löydettävät ihmisten lisääntyvästä oikeudentunnon ja ymmärryksestä. Samoin on siveys tulos lisääntyneestä mielen valistuksesta. Uskonnosta ja isänmaanrakkaudesta on ollut tuloksena taloudellinen ahkeruus ja nöyryys; ihmisyiden aatteen kehittymisestä on ollut seurauksena orjien vapautus, ja korkeammasta sivistyksestä on ollut satona runsaampi ja monipuolisempi elämäntarpeiden tuotanto.

Ihmiskunnan toimintaa ja taistelua on kaikkina aikoina johtanut joku vissi aate, joka johtaville yksilöille, kuninkaille, papeille tahi suurneroille oli tavalla tahi toisella tehty selväksi. Suuret kansan enemmistöt eivät sitä aatetta pystyneet käsittämään. Sentähden oli heidän alistuminen etevien ja mahtavien suosiolliseen kaitsemukseen. Olivatpa olot millaiset tahansa, ei niitä sovi kiittää eikä moittia mistään yksilöllisestä tahi yhteisestä edistyksestä. Kaikesta on kiitos langetettava yksilölle, joka on ollut kylliksi voimakas, nerokas ja jalo. Edelleen tämän käsityksen mukaan väitetään, ettei määrättyjä historiallisia edistys- tahi taantumusilmiöitä olisi tapahtunutkaan, jolleivät juuri ne määrättyt henkilöt olisi sitä ja sitä tehneet tai jättäneet tekemättä. Kohtalo ja sen oikku määräili täten siis hyvin valtavassa määrässä ihmisten aseman, edistuksen ja elämän muodon.

Sellaisen olojen käsityksen mukaan yleisesti uskotaan, että suurin osa ihmisten paheista ja rikollisista taipumuksista johtui joko siitä, että ihmiset olivat vielä pahoja ja heikkoja, tahi että jumalallinen sallimus oli heidät sellaisiksi määrännyt, joten he olivat ihmisvoimilla parantamattomia. Sama katsomus vallitsi laajempien joukkojenkin erinäisiin luonneopillisiin ilmiöihin nähden. Vissin kansan ryöstöhimolle ei etsitty luonnollista syytä; sitä pidettiin sen kansan luonteenomaisuuteen kuuluvana asiana, jonka korkeintaan henkinen kehitys voi hävittää.

Vissiiä yhteiskunnallista olotilaa taloudellisine tuotanto- ja jako-oloinen, valtiollisia laitoksia hallitus-

koneistoinen ja lakikokoelmineen, ja omaisuusoloja monine ilmiöineen pidettiin ihmisten henkisen minuuden heijastuksina eikä suinkaan määrääjinä. Sellaisesta käsityksestä luonnollisesti vedettiin johtopäätökseksi väitelämä, jonka mukaan kaikkien taloudellisten, yhteiskunnallisten ja valtiollisten uudistuspyrkimysten oli kuljettava ihmisten tietopuolisen kehityksen ja henkisen valistuksen rauhallista ja pyhää tietä. Jos kansakerros tahtoi oloihinsa korjauksia — yleistä vaalioikeutta, koontumisvapautta, ajatusvapautta, elinkeino-oikeutta — silloin johtajat hurskaalla naamalla selittivät: „kehittäkää itsenne ensin kyllin ansiokkaiksi, kyllin tietoisiksi niitä etuja saamaan.“ Mutta jos kansakerros kävi uhkaavaksi, silloin muutettiin kellon ääntä hieman ja myönytellen virkettiin: „kyllähän te saatte; mutta kaiken on käytävä luonnollista ja tasaista kehityksen rataansa; on tehtävä ihmisluonteen valistamiseksi työtä, jotta molemminpuolinen sopusointu saavutettaisiin.“

Kutakuinkin siihen tapaan ajattelivat vielä utopistisen sosialismin miehet, Saint Simon, Owen ja Fourierkin. He väittivät kaiken kyllä muuttuvan hyväksi, taistelun lakkaavan, varallisuuden tasaantuvan ja vihdoin yleistyvän sitä mukaa kun valistus ihmisten sydämissä voittaa alaa. Valistusta ja rakkautta oli siis saarnattava; oli opetettava ihmisille että tieto on etevämpi kuin typeruus, siunaus parempi kuin kirous ja rakkaus jalompi kuin viha. Työnantaja ja hallitsija oli saatettava käsittämään, että työläinen on ihminen, heidän veljensä ja kanssaihmisensä, jonka onnellisuuden piti olla heidän onnellisuutensa. Etupäässä juuri rikkaiden, viisai-

den ja vallassaolijain tuli ruveta köyhiä, tyhmiä ja orjia kohottamaan. Viimeksimainittujen tuli korkeintaan valmistua ottamaan kiitollisuudella vastaan se kaikkalainen hyvä mikä ylhäältä käsin yhteiselle kansalle annettiin. Sillä tavoin uskottiin, toivottiin, odotettiin ja — petyttiin. Samoin oli petytty joka kerta ennenkin.

Auttoiko Kristuksen rakkautta, veljeyttä ja tasa-arvoisuutta uhkuva opetus? Kristityt ovat murhanneet yhtä julmalla tavalla toisiaan, puhumattakaan niistä ihmisistä, jotka eivät heidän oppiinsa luottaneet. Saadakseen paremmin siten menetellä, muodostelivat he mestarinsa sanat mielensä mukaisiksi.

Onko jo ammoiden ihmisissä kehittynyt rakkauden vaisto estänyt heitä vihaamasta toisiaan? Onko jo ammoiden ihmisissä kehittynyt oikeudentunne estänyt heitä pettämästä toisiaan? Onko jo ammoiden ihmisissä kehittynyt säälintunne estänyt heitä ryöväämästä toisiaan? Onko jo ammoiden ihmisissä kehittynyt sielun kuolematomuuskäsitys ja oletus ijäisestä ilosta tai piinasta estänyt heitä olemasta suuria lurjuksia keskenään?

Ei suinkaan. Ihmiset ovat olleet juuri niin hyviä tai pahoja kuin heidän toimeentullakseen on täytyntä olla. Mitkään ihanteet eivät ole estäneet niistä saarnaavia pappeja liiitymästä yhteen seurakuntalaistensa nylkemisen tarkoituksella. Mikään valistus ei ole estänyt siitä kerskuvaa tiedemiestä puolustamasta hallituksen laittomuuksia. Mikään jalous ei ole estänyt aatelisherraa verottamasta ja orjuuttamasta alustalaisiaan. Mikään sivistys ja oikeus ei estä niistä kerskuvaa porvaria ryöstämästä työläisensä työntuloksia. Mikään armeliai-

suus ei riitä ehkäisemään suurpohatan voiton himoa. Mikään veljeyden ja tasa-arvoisuuden ihanne ei voi johdattaa yleistä mässäjää köyhän työlläisen puutteellisen elämäntavan kannalle.

Korkeintaan tyydytään sanomaan: "hyvähän se hyvä olisi, mutta kukapa sitä voipi täyttää." Toiset vuorostaan lohduttavat itseään ja muita sanomalla: "syntihän ja paha tämä tällainen on, mutta minkäs sille mahtaa kun on eletävä; ellen minä riistä itselleni toisilta, niin riistävät toiset minulta, ja sentähden minä teen, ennenkuin he kerkiävät, toisille sen mitä he aikovat tehdä minulle."

Edellisellä ei tietysti tahdota kieltää henkisten vaikutusten arvoa. Sillä ainoastaan tahdotaan huomauttaa parista sangen tärkeästä asiasta.

Ensiksi, että suurin osa ihmisten henkisistä ilmiöistä ovat ainoastaan luokka- eikä suinkaan yleispäteviä, ja sellaisina ne kantavat luokkaleimaa, joten ne ovat mahdollisia vaikuttamaan ainoastaan siinä luokassa, mille ne ovat ominaisia.

Toiseksi on huomattava, että kaikkialla ja aina taloudelliset suhteet rajoittavat näiden henkisten vaikutusten ilmausala ja vaikutusta. Edelleen, henkisten ominaisuuksien vaikutusta rajoittaa joukkojen vastaanottokyky, joka vuorostaan on laaja tai supistettu, riippuen siitä, millainen taloudellisen käytännön edellytys on. Niin ollen, ellei ihmisten taloudellinen elämä edellytä määrättyä henkistä vaikutusta, ei ihmisellä ole voimia sen vastaanottamiseen ja käytäntöön asettamiseen. Henkisten

ilmiöiden käytäntöön asettaminen voidaan toteuttaa ainoastaan taloudellisten olojen muodostamisella niiden vissien henkisten ilmiöiden edellytysten mukaisiksi.

III.

Historiallinen materialismi, selvyyteensä kehittyäkseen on tarvinnut sen laajan ja selvän havaintojen tekemisen alueen minkä yhdeksästoista vuosisata loi maailmassa.

Porvarillisen teollisuuden ja kaupan voittokulku murtaa ahtaat läänitysolojen puitteet holhoavine, maallisine ja henkisine, herroineen ja holhottavine orjineen. Yksilölliseen taitoon ja voimaan nojaava kotiteollisuus kuoletuu joukkotuotannon ja konetekniikan ankaraan syleiilyyn. Tarvevälineiden tarpeeseen perustuva paikallismarkkinakauppa kehittyy paikkain- ja kansainväliseksi kauppaliikkeeksi, jota suoranaista voittoa varten ylläpidetään; tavaroiden tuotantoa ruvetaan harjoittamaan *liikevoittoa* eikä *tarvetta* varten. Tuotantonsa tulosten muodossa palkkaa nauttinut työläinen tehdään palkkatyöläiseksi, joka rahaan salatussa muodossa tienaa ryöstettyjen työnsä tulosten osuuden. Yleinen maanomistus rajoitetaan ja vihdoin lakkautetaan, jolloin suuret joukot maalaistyöväestöä menettävät maatilkkunsa ja joutuvat palkkatyöläisten yhä laajenevaan ja kirjavaan luokkaan. Toisella puolella taas aatelisto ja sivistystyöntekijäin suuri liuta pakoitetaan joko köyhtymään tai antautumaan valtaan päässeeseen tuotantomahdin palvelukseen,

jossa he joutuvat käsittämään elämää uudelta, aineellisemmalta kannalta. Menestys varallisuuden kokoamisessa muodostuu arvon ja vallan perusteeksi.

Saman rinnan tällaisen taloudellisen kehityksen kanssa käypi henkinen kehitys. Porvaristo on pakoitettu edistämään joukkojen alkeisopetusta, saadakseen ne kannattamaan taisteluaan vanhan ajan hallitsevia luokkia vastaan. Aateliston ja papiston arvoa oli ales revittävä ja kansajoukkojen arvoa kohotettava, jotta nämä olisivat tilaisuudessa näkemään hallitsijainkin olevan ainoastaan tavallisia kuolevaisia, joiden arvoa oli mitattava aikakauden vaakauksen perusteella.

Nämä tapahtumat jo sinään olivat omiaan järkyttämään uinailevaa historian idealistista käsitystä. Tietämättöminkin oli vähitellen pakotettu käsittämään, että ihmisten toimintaa etupäässä johti aineellinen elämän tarve eikä ihanne. Sen saattoi nyt pukea sanoihin: „Leipää ensin, hengen nautinto sitte; ruumis ensin, sielu sitte toisessa sijassa“. Taivasosia arvioitiin maallisen edun silmillä; niistä käytiin tinkien kauppaa niinkuin kaikesta muustakin.

Edellä kerrotun kehityksen vissille asteelle jouduttua, alkoi Europan teollisuusmaissa suurteollisuuden erikoisluokaksi jakama köyhälistö nousta, käydä levottomaksi ja järjestyä. Luokkataistelu joutui yhteiskunnallisista tapauksista eturintaan ja toisella puolella teollisuutta hallitseva kapitalistiluokka alkoi käyttää hallitusmahtia omain voittoetujensa kohottamiseksi. Englannin charistinen liike sekä ensimmäinen työväenkapina Lyonissa järkyttivät idealistista sopusoinnun käsitystä; yhä selvem-

mäksi paljastui se taloustieteellinen valhe, että kapitaalın ja työn edut ovat sopusointuisia, että vapaan kilpailun tulos olisi yleinen yhteiskunnallinen sopusointu ja hyvinvointi. Idealistinen käsitys ei kuitenkaan luopunut omasta opetuksestaan; se ei tunnustanut mitään luokkataistelua, ei edes luokkajakoa, eikä halunnut antaa tuotannolle, taloudellisille olosuhteille eikä materialistisille tarpeille muuta tunnustusta kuin että ne kaikki olivat toisarvoisia asioita kehityksen historiassa. *)

Sentähden syntyi uusi historian tutkimuksen suunta, jonka avulla laajojen kansanjoukkojen toiminnan syitä ja tarkoituksia ruvettiin etsimään esille laajoista historiallisista tosiasioista. Tuli saada varma ja tosiasioihin nojaava peruste uudelle köyhälistön luokkataistelun luomalle ajatusmaailmalle. Varmasti saatettiin käsittää, että sen taistelun, joka miljoonaiset köyhälistön jäsenet voi johdattaa voittoon, tuli nojata mahdollisimman varmalle ja totuuden mukaiselle perusteelle; selvästi saatettiin havaita, että se yhteiskunta, missä enemmistöjen edut voivat olla määrääviä, tulee rakentaa todellisille vaikuttimille ja laeille.

Senkaltaisen tutkimuksen tuloksena kehittyi sitte tieteelliseen selviöönä historiallinen materialismi tai — kuten sitä yleisesti nimitetään — historian materialistinen käsitys.

Historian käsityksen uudistuksesta on ollut suuri hyöty varsinkin siinä, että yhteiskunnallis-taloudellinen kehitys ja kansankerrosten vaikutus sekä asema siihen

*) Kaapo Murros, Suuret haaveilijat, johdanto,

kehitykseen on ilmennyt esille. Syiden ja seurausten tekijät tässä uudemmassa historian käsittelyssä ovat tietysti muuttaneet paikkojaan. Ne seikat, joita ennen pidettiin valtiollisina tai kansallisina toiminnan määrittäjinä ja toimittajina, havaitaan nyt yksinomaan suurten yhteiskunnallisten voimien ilmausmuodoiksi. Kuninkaan valaa tai sotapäällikön kostonhalua ei enää pidetä riittävänä selityksenä vanhemmankaan ajan suuren sodan syntymisen aiheille. Nyt syvennytään etsimään syitä näiden välitysmiesten takana seisovista suurista ryhmistä ja heidän sekä taloudellisista että yhteiskunnallisista tarpeistaan ja oloistaan. Ja aina tällaisen syventymisen tuloksena on ollut huomio, että etupäässä kansan taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot ja pyrkimykset ovat olleet varsinaisia synnyttäjiä ja tekijöitä ja suurmiehet välikäsiä ja asiamiehiä, jotka ovat aseina toimineet. Suurmiehet ja tapahtumat ovat historiallisen suuruuten-sakin ansainneet ainoastaan siten, että ne käsittävät aikansa olot ja pyrkimykset ja alistuivat niiden pakon alle.

Historiallinen materialismi on oppi ihmisten taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan syistä ja seurauksista. Sen tehtävänä on osoittaa, minkätähden ihmiset ovat vissillä tavalla toimineet ja ajatelleet historiallisen olemassaolonsa eri aikoina, ja mille seikoille on pääpaino asetettava oloja arvostellessa ja yhteiskunnallisia uudistuksia toimitettaessa.

Historian materialistinen käsitys opettaa, että *ihmisiä kaikkina aikoina ovat johtaneet vissit vaistot ja vaikuttimet, joista määrävinä ovat olleet sellaiset, mitkä*

suorastaan tulivat kyseeseen aineellisten elämäntarpeiden ja etujen hankkimisessa.

Jo luonto on ihmiseen painanut itsensä säilyttämisen vaiston, jonka pakottamana ihminen tarraa kynsin hampain kiinni kaikkeen, mikä uhkaa hänen olemassaoloaan luonnon suuressa ja mahtavassa sylissä. Sen elämisen ja kuoleamisen tietoisuuden synnyttämän, olemassaolemisen ja elämisen halun kannustamana, rientää ihminen kaikkina aikoina tekemään niitä töitä ja taistelemaan niitä taisteluja, mitkä tekevät mahdolliseksi hänen toimeentulonsa. Samanlaatuinen perusvaisto on kaikilla elollisilla olennoilla. Se on tärkein ja voimallisin niistä jokaisessa olemuksemme osassa ja jokaisessa veripisarassa asuvista elämänhalun ja mahdollisuuden kiihottimistä, joita voidaan ainoastaan tuntea ja käsittää, mutta ei selittää muutoin kuin koko toimintamme avulla. Se on se „vanha Aatami“, jota maan mahtavat ovat koettaneet laajoista kansanjoukoista hukuttaa ja irti kiskoa, saadakseen ne tahdottomiksi orjikseen.

Itsensä säilyttämisen vaisto johtaa ihmisen takaa-ajamaan ihmisen olemassaololle tärkeitä etuja. Näitä etuja on monenlaisia. Prof. Lester F. Ward *) lajittelee ihmiskunnan edut aineellisiin ja henkisiin, heimokunnallisiin ja yhteiskunnallisiin. Aikakaudellisessa suhteessa voidaan ihmisten tavoittamat edut jakaa nykyhetkellisiin ja tulevaisuusetuihin.

Tärkein sija on annettava aineellisille eduille, sillä ne perusvaikuttimina johtavat ihmisten toimintaa ja aja-

*) Prof. Lester F. Ward, Pure Sociology, siv. 21.

tuksia. Filosofian tohtori J. H. V. Stuckenberg *) m.m. kirjoittaa, että „aineelliselle etujen vaikuttimelle on annettava etusija sentähden, että se on alkuperäisempi muita. Järjestymättöminä ja järjestyneinä tarvitsevat ihmiset elintarpeita ollakseen olemassa ja suorittaakseen elämänsä työtä. Sitä asiaa ei voida kieltää muutoin kuin tietämättömyyden perusteella; sillä jokaisen ihmisen elääkseen on työllänsä hankittava elintarpeensa tahi käytettävä väkivaltaisia keinoja niiden hankkimisessa.“

Luonnon voimat ja niiden ihmisten olemassaolon tielle asettamat esteet ja vaikeudet, jotka elämän mahdollisuuden ovat tehneet ihmisille vaikeaksi, ovat ihmisiä pakoittaneet ajattelemaan keinoja olojensa parantamiseksi. Senkaltaisen aineellisen elämäntarpeen kannustamana on ihmisen ollut pakko yrittellä yhtä ja toista, hankkia kokemuksia edullisesta ja epäedullisesta, hyvästä ja pahasta ja siten kehittyä aivoiltaan. Jokainen olemassaolon taistelussa saavutettu tuntemus ja havainto on lisännyt aivosoluja; aivosto ja sen mukana ajatusvoima on kasvanut. Yhä laajentunut ihmisen aivokoppa on tulos laajentuneista aivoista, jotka vuorostaan ovat tuloksia kokemuksista ja havainnoista, joihin aineellisen elämän tarve johdatti.

Lyhyesti sanoen: *Ihmistä on johtanut kaikkina aikoina ja kaikissa oloissa halu päästä mahdollisimman mukavasti nauttimaan mahdollisimman tyydyttävistä elämäntarpeista mahdollisimman vähällä uhrauksella.* Sen tarkoituksen toteuttaminen -- elämäntar-

*) J. H. W. Stuckenberg, Sociology, siv. 208.

peiden hankinta ja lisääminen — on sekä ihmisen että ihmiskunnan historiallisen kehityksen päävaikutin.

Ihmisen elämäntarpeiden hankinta ei käy päinsä muutoin kuin luonnon avulla. Niin rikas kuin luonto lieneekin, ei se anna mitään ilman edestä, loihimisella ja rukouksella. Kaikki mitä siltä aikoo ja tahtoo saada, on otettava. Luonto pitää omastaan kiinni ja ihmisen on kokemusten kautta löydettävä keinoja ja aseita, joiden avulla hän voi saada luonnolta tarvittavat tavarat. On erehdyttävä ja petyttävä, on kärsittävä puutetta ja tuskaa siihen asti kun osutaan löytämään oikea keino ja oikea tapa toiveiden toteuttamiseksi. Sellaista, tosin vitkallista, mutta ainoaa luonnollista ja miehuullista tietä kulkien, on ihmisen kehitys liikkunut kaukaisesta ja epätoivoisen köyhästä menneisyydestä nykyisen rikkaan elämisen asteelle.

Sellaiset syyt ne pakottavat ihmisen hakemaan toisten ihmisten seuraa, siten yhteenliittyneillä voimilla valloittaakseen luonnolta runsaampia antimia. Ja sitä mukaa kuin aineellisen tarpeen kannustama yhteenliittyminen tapahtuu, sitä mukaa ihmisellinen voima ja tietoisuus kasvaa. Yksilöllisten ihmisten kokemus yhteenliittymisen kautta muodostaa yleiskokemuksen ja tiedon, joka on monin verroin voimallisempi yksilöllistä tietoisuutta. Yksilöllinen tahto kehittyy joukko- ja luokkatahdoksi, jolla on sanomattoman paljon suurempi vaikutus kuin yksilön tahdolla.

Perheet vähitellen kehittyvät heimoiksi ja kansoiksi. Jokaisen yksilön mielivaltaan nojannut toiminta kehittyy järjestetyksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi, jonka

avulla ihmiset ensikädessä taistelevat luonnon pakoittamiseksi palvelukseensa ja toisessa kädessä yhteiskunnallisten ympäristöjen ja järjestyksien kehittämiseksi yhä laajempia edun vaatimuksia vastaaviksi. Prof. Ernest Untermann *) kirjoittaa, että „yhteiskuntajärjestys jo heti alussa muodostuu voimakkaaksi aseeksi ihmisiä rajoittavien luonnon voimien y. m. esteiden hallitsemisessa ja voittamisessa. Alussa on tällainen aseena käyttö tapahtunut vaistomaisesti, mutta myöhemmin, kehityksen voittaessa alaa, on ruvettu melkoisen tarkasti havaitsemaan, miten ja minkälaatuista osaa yhteiskuntajärjestys pelaa taistelussa ihmisille epäedullisia, luonnollisia esteitä vastaan. Taloudelliset edut ja niiden kehitys määrittelee itsekunkin ajan yhteiskuntajärjestysten muodot ja oikeudellisuuden.“

Yhteiskuntien muodostuttua, kehittyvät ennen yksilöihin vaikuttaneet vaistot ja etuharrastukset yleisemmiksi. Samaan aikaan ne kuitenkin vaikuttavat edelleen yksityisiin ihmisiin. Kun erilaatuisia etuja valitsee, ovat ihmiset omien etujensa valvomisessa pakotettuja taistelemaan toisia ihmisiä vastaan, joiden etuihin nähden heidän etunsa ovat ristiriidassa. Tässä taistelussa ovat yksilöt pakotettuja havaitsemaan yksilöllisten voimiensa riittämättömyyden. Sentähden he liittyvät yhteistyöhän sellaisten ihmisten keralla, joiden asema, edut ja pyrkimykset ovat visseissä asioissa samanluontoiset. Siten kehittyvät ne vaistot ja vaikuttimet, jotka

*) Ernest Untermann, The Materialistic conception of History, eräs Appeal to Reason lehdessä ollut kirjoitus.

ennen yksilöihin vaikuttivat, yleisiksi vissien ihmisjoukkojen kesken.

Luokkien kehittytyä ne muuttuvat *luokkaeduiksi ja vaistoiksi*, joita vissin tuotantotavan synnyttämä vissi luokka pyrkii suojelemaan ja lisäämään. Näillä eriluokilla saattaa olla jotain yhteistä, mutta se ei estä niitä taistelemasta toisiaan vastaan niissä asioissa, missä luokkadut ovat vastakkaisia. Tietysti on sekä kaivannonomistajille että työläisille edullista, että vissin valtion vuoriston mineraalipitoisuus on runsas. Mutta se ei silti tee olemattomaksi työläisten erikoisetukatsomusta, jonka mukaan kaivantojen omistuksen tulee siirtyä työläisille itselleen. Tietysti kaikille Suomen asukkaille on edullista että Suomen tuotanto on kukoistavalla kannalla. Mutta se seikka ei suinkaan ole riittävä ehkäisemään taistelua Suomen porvariston ja työväestön välillä. Se on ainoastaan osotuksena vississä suhteessa yleistyneistä etujen vaikuttimista. Niissä asioissa, missä edut ovat yleisiä, ei myös luokkataistelukaan ilmene. Niinpä ei kukaan työläinen taistele edistynyttä tuotantojärjestelmää vastaan. Taistelua käydään ainoastaan sen tuottaman hyödyn työväenluokalle omistamiseksi.

Aikakaudellisessa katsannossa nykyhetkelliset, tai, toisin sanoen, ihan lähintä toimeentuloa koskevat etujen vaikuttimet ovat määräävimpiä. Ihminen tarvitsee juuri tänä päivänä syödäkseen, juodakseen ja muutoin itseään verhotakseen. Sentähden hänen ajatuksensa kiintyvät ensi sijassa jokapäiväisen elämän asioihin. Hän ajattelee muita tulevaisuusasioita nykypäivän elämän mahdollisuuksien kannalta. Ei kukaan voi ajaa

tulevaisuusetuja, ellei hän ole kutakuinkin ravittu ja turvattu nykyhetkenä. Nälässä esiintyvä ihminen mieluummin ottaa vastaan yhden kunnollisen aterian nälkäpäivänä, sen sijaan että jättäisi sen ottamatta sentähden, että kymmenen vuoden kuluttua hänelle luvataan tuhat ateriaa. Hänellä on varma tieto, ettei hän elä kymmentä vuotta, ellei hän saa nyt heti yhtä ateriaa.

Tulevaisuusetuja siis ihmiset taloudellisten tarpeitensa kannustamina ajavat sitä mukaa kuin heidän nykyhetkellinen toimeentulonsa sallii. Mutta toiselta puolen taas ei kukaan voi nykyhetkellisiä etuja hankkiessaan kieltäytyä synnyttämästä ja kehittämästä tulevaisuusetuja. Taistelussa nykyhetken tarpeiden eduksi saavutetut tietoisuusmuodot, parannetut tuotanto- ja yhteiskuntajärjestelmät suurempine etuineen ja oikeuksineen ja niistä johtuvine etevämpine katsomuksineen — ne kaikki ynnä monet muut edut jäävät tulevaisuudessakin ja jälkipolville perintönä nautittaviksi.

Ihmisten sivistys, yhteiskunnallinen järjestö, oikeuskäsitteet y. m. sellaiset ovat suorastaan riippuneet siitä, *mitä kulloinkin on tuotettu, millä tavalla on tuotettu ja miten on tuotteita vaihdettu tai jaettu*. Asiasta lausuu J. A. Stern *): "Kun aineellisen toimeentulon välikappaleet ovat tärkein elämisen ja olemisen ehto ja elinvoimain perustus, niin on siitä seurauksena, että koko sivistys riippuu tuotannosta. Siten siis mitä erilaisemmat historialliset eroavaisuudet ja muutokset johtuvat tuotantotapojen muutoksista. Historiassa ilmenevä

*) Jo ennen mainittu toht. Ursinin suomennos Koittaressa.

kehityksen laki, ihmisyyden alituinen nouseminen yhä suurempaan täydellisyyteen on käsitettävä tuotannon kehitykseksi, joka vaikuttaa kehitystä kaikilla muillakin aloilla. Historialliset taistelut pääasiallisesti ovat olleet taisteluja aineellisista eduista.“

Karl Marx vuorostaan lausuu, että se ei ole ihmisen tietoisuus joka määrää hänen yhteiskunnallisen asemansa, vaan päinvastoin hänen yhteiskunnallinen asemansa määrää hänen tietoisuutensa. F. Engels*) jatkaa samaa ajatusta selittäen: “ettei yhteiskunnallisten muutosten ja valtiollisten mullistusten alkusyyt ole löydettävissä ihmisten päistä ja heidän kasvavasta ymmärryksestään — vaan tuotanto- ja vaihtotavoista. Heräävä tieto siitä, että olemassa olevat yhteiskunnalliset järjestelmät ovat järjettömiä ja vääriä, että järki on muuttunut järjettömyydeksi, hyvä työ kiusaukseksi, on ainoastaan merkinä siitä, että tuotantotavoissa, vaihto- ja jakomuodoissa on tapahtunut muutoksia, joihin entisten edellytysten mukaan muovaeltu yhteiskuntajärjestys ei enää sovellu. Keinot myöskin älyttyjen epäkohtien poistamiseksi täytyy olla olemassa ja löytyä muuttuneissa taloudellisissa oloissa itsessään. Keinot eivät siis liioin ole ihmisen *päästä* keksittäviä, vaan ne tulee saada *pään avulla* esille taloudellisen elämän aineellisista tosiseikoista.“

Ylläolevien määritelmien tarkoitus on sanoa, että ihminen on pakoitettu ajattelemaan sen aseman kannalta, minkä hän yhteiskunnassa ja sen taloudellisesta

*) Kommunistinen manifesti, esitys.

toiminnassa omaa. Torppari tuntee torpparin asemassa saavutettujen katsomuksien valossa vussin asian toiseksi minkä torpparin isäntä taas oman vastakkaisen katsomuksensa mukaan tuntee päinvastoin. Se asema, missä me elämme ja toimimme, määrää meidän tietojemme laadun ja määrän. Kun vissi taloudellinen tai yhteiskunnallinen epäkohta koskee meitä, syntyy meille siitä tietoisuus, jonka synnyttyä me ryhdymme päämme avulla tutkimaan niitä oloja missä epäkohta ilmenee. Sen epäkohdan aiheet löydettyämme, kehittyi meille tietoisuus sen poistamiseen tarvittavista keinoista. Se tietoisuus on kokonaisuudessaan löydettävissä epäkohdan syissä tai aiheissa. Näiden epäkohdan aiheiden poistaminen on epäkohdan lääke.

Konesepä tekee vussin koneen. Hän asettaa sen käyntiin. Mutta yhtäkkiä se pysähtyy tai muutoin rupeaa renkaamaan. Sitä ei konesepä alkujaan ole aavistanut. Hän ei liioin ole aavistanut minkä tähden se kone tulee pysähtymään tai renkaamaan. Sen tiedon hän saa vasta koneen pysähtyttyä ja epäkuntoon jouduttua. Silloin hän ottaa koneen tarkastellakseen. Hän havaitsee, että joku pyörä on siinä liian suuri, joku hammas mennyt poikki tai joku akselin reikä on liian ahdas. Sen havaittuaan hän saapi "viisauden", jonka avulla poistaa synn.

Samoin on yhteiskunnallisten ja henkisten ilmiöiden laita. Jotain menee vinoon tuotanto-oloissamme. Sitä ei ennen tiedetty. Mutta vihdoin se vinous rupeaa jotain ihmisryhmää vaivaamaan. Toisia se ei mahdollisesti vaivaa. Silloin vaivanalaiset ryhtyvät hakemaan

vinouden syitä. Heidän tietonsa karttuvat ja muuttuvat. Löydettyään syyt, he ryhtyvät toimiin niiden poistamiseksi.

Siten kulkee kaikkalainen historiallinen kehitys asteittain. Ja siten kehittyy ihmisten tuotantokyky ja tietoisuus, aina jääden jälkipolvien lisääntyväksi perinnöksi, jota käyttäen heillä ovat suuremmat elämän ja edistyksen mahdollisuudet. Sitä mukaa kun sellaista säästöä lisääntyy, rupeaa kehitys kulkemaan kiivaammin. Menneisyudessa pienikin muutos ihmisten oloissa otti vuosituhansia ja sittemmin vuosisatoja. Nyt vuosikymmen mullistaa oloja hämmästyttävästi. Olet puolivuosisikymmenen pois Suomesta ja sen jälkeen sinne palaat, niin havaitset siellä tapahtuneen paljon sellaista, mitä tuskin saatoit aavistaa.

Edellisestä luonnollisena johtopäätöksenä seuraa, että *tietoisuus ja käsitys yleistyy sitä mukaa kun ihmisten asemat taloudessa ja yhteiskunnassa yleistyvät.* Yhteenuuluvaisuuden tarve luopi ihmiselle heimous-, kansallisuus- ja ihmiskunta-aatteen. Kokemukset sorrosta ja eriarvoisuuden turmiollisuudesta synnyttävät veljeyden ja tasa-arvoisuuden pyrkimyksen. He yleistyvät sitä mukaa kun elämän asemat yleistyvät ja yleistyen asettavat ihmiset samojen vaikutuksien alaisiksi. Esimerkiksi porvaristo, kun siihen vissillä kehityksen asteella rupeaa kipeästi koskemaan köyhälistöluokan osottama katkeruus, on pakoitettu kehittämään aivoissaan utuisen ihanteen olotilasta, missä kaikki olisivat toisiaan rakastavia veljiä. Mutta se ei suinkaan estä vastakkaista toimintaa käytännössä niin kauan kun suo-

ranainen luokkaetu on sille ihanteelle vastakkainen. Samoin on köyhälistön laita, sillä nimenomaisella eroituksella ainoastaan, että köyhälistölle veljeyden ihanteen eduksi käytännöllinen taistelevinen on luokkaetujen mukainen.

Historiallinen materialismi on historiallisen idealismin jyrkkä vastakohta. Sen minkä historiallinen idealismi selittää perussyiksi ihmiskunnan toiminnalle, sen historiallinen materialismi asettaa sen toiminnan tulokseksi ja päinvastoin. Sentähden on historiallinen materialismi monen ihmisen mielestä raaka ja alhainen. Sehän kieltää ihmisten ihanteellisuuden ja henkiset ominaisuudet! Niin sitä huudahdellaan. Ja kiivaimmin juuri siltä taholta, missä suoranainen rahanhimo johtaa ihmiset köyhälistön katalimpaan ryöväämiseen ja orjuuttamiseen. Mutta onko sellainen väite totta?

Minä annan jo ennen mainitun J. A. Sternin*) vastata. Hän sanoo että: „historiallinen materialismi opettaa vaan, että aineellisilla harrastuksilla ihmiselämässä on tärkein tehtävä, että ihminen etupäässä ajattelee toimeentuloansa, mitenkä hän voisi hankkia elintarpeensa ja että sen takia useimmatkin ihmiset, jos heidän pitää joko vaihtoehtoisesti uhrata tärkeitä aineellisia etuja tahi ihanteellisia harrastuksia, mieluummin luopuvat jälkimäisistä. Onhan selvä asia: ihminen voi elää luke-matta sanomalehtiä, menemättä kirkkoon tai teatteriin, pesemättä itseänsä saippualla, ilman kristillistä rakkautta ja ilman inhimillisyyden tunnetta, ilman uskontoa ja

*) Jo ennen mainittu julkaisu, siv. 52.

siveyttä, mutta hän ei voi elää ilman ravintoa, vaate-
tusta, asuntoa. Näihin verraten ovat kaikki ihanteelli-
set asiat ylöllisyystavaraa. Eikä suinkaan tässä opissa
liian suuriksi arvata aineellista hyvää eikä ihanteellista
liian vähäiseksi. Eihän se sano, minkä täytyy olla, vaan
ainoastaan väittää olevaksi, mikä on. Palatsin kupu ja
pääty ovat kyllä jotain erinomaisempaa kuin pohjaker-
ros, mutta tämä voi olla olemassa ilman kupua, kupu
taas ei ilman pohjakerrosta. Tästä voi päättää — sivu-
mennen lausuen — että kaikki ihanteelliset maailman-
parantajat, jotka tahtovat ratkaista yhteiskunnallisen ky-
symyksen siveysopilla, sivistyksellä y. m. panevat päätet
hevosen häntäpuolelle ja ovat hullun rakennusmestarin
kaltaisia, jotka ensin käyvät kupua ja sitte vasta pohja-
kerrosta rakentamaan.“

IV.

On jo ennen viitattu, että itsekunkin ihmisen hyvin-
vointi ja kehitysmahdollisuus nojaa olemassaololle tär-
keiden elämisen välineiden tuotantoon. Näitä elämän-
tarpeita voidaan hankkia ainoastaan luonnossa löyty-
vien raaka-aineiden ja ihmisen oman työn avulla. Luonto
on voimakas ja pitää vissillä tarmolla kiinni omistaan
ja antaa niitä sitä mukaa kuin ihminen työvoimillaan
ja kyvyillään kykenee niitä anastamaan. Siitä on seu-
rauksena, että ihminen on pakoitettu edistämään omien
voimiensa ja tietojensa vaikutusvaltaa.

Kun yksilöllisillä voimilla on kaikki mahdolliset ponnistukset koettu ja samaan aikaan ihmisten lukumäärä on lisääntynyt, rupeaa ihminen hankkimaan toisten kaltaistensa yhteyttä. Siitä seuraa ihmisellinen yhteenliittyminen, joka tapahtuu joko perhesuhteiden kautta tahi siten, että voimallisempi alistaa heikomman palvelukseensa. Yhteenliittynyt ihmisjoukko muodostaa yhteistoiminnan elämäntarpeiden hankkimiseksi. Ja se taloudellinen toiminta, mitä laajemmaksi ja voimallisemmaksi se tulee, kehittyy yhteiskunnallisen rakennuksen perustekijäksi, joka vissillä tavalla määrää itsekunkin ihmisen aseman ja suhteen toisiin ihmisiin yhteiskunnassa. Siihen tuotanto-olojen kokonaisuuteen kohdistuvat kaikkien yhteiskunnan ihmisten harrastukset ja toimenpiteet. Se on se magneettivuori, joka puoleensa kiinnittää ihmisten huomion ja määrää heidän tärkeimpien käsitystensä suunnan.

Tuotanto-olojen kokonaisuuden muodostavat *työ, tuotannon välikappaleet ja tuotannontulosten jako.*

Työllä ei ymmärretä yksinomaan ruumiillista ponnistusta vaan ruumiillista ja henkistä yhteisponnistusta, jonka tuloksena on ihmisille välttämättömiä tarpeiden tyydyttäjiä. Henkinen kyky säilyttää itsessään työtaidon ynnä keinot, ruumiillinen kyky ne asettaa käytäntöön tuotannon moninaisilla aloilla. Kansojen todellinen rikkaus riippuu etupäässä siitä, missä määrin niiden jäsenet ovat työkykyisiä sekä henkisessä että ruumiillisessa suhteessa; sillä työkyvyllä pystytään kaikkina aikoina hankkimaan ihmisten elannon välineitä. Ihmisten, ollakseen mahdollisimman työkykyisiä, tulee olla tilaisuu-

dessa käyttämään henkisen ja ruumiillisen työkykynsä kehittämiseksi kaikki ne ihmisen henkiselle ja ruumiilliselle hyvinvoinnille välttämättömät ja siis hyödylliset nautintoaineet ja välineet, mitkä työ sitä varten nimenomaan luopi.

Tuotannon välikappaleilla ei tarkoiteta yksinomaan työaseita, joita ihminen työssä käyttää, vaan kaikkia niitä välineitä, jotka ovat välttämättömiä työlle jotain tarpeellista synnyttääkseen: luonto rikkauksineen, josta saadaan raaka-aineita — työaseet, joilla luonnon rikkauksia hankitaan ja muodostetaan ihmisille sopiviksi käyttötavaroiksi — ja kulkuneuvot, joilla voidaan tavaroita ynnä ihmisiä kuljettaa. Luonnonomaisten rikkauksien hyödyllisyys riippuu siitä, missä määrin ihminen niitä voi käyttää hyväkseen, ja arvo vuorostaan siitä, miten paljon niiden luonnolta vallottamisessa on käytetty työtä. Työaseiden arvostajana on myös työ, joka ne on kehittänyt ponnistuksillaan. Samoin kulkuneuvojen arvostajana on työ, joka ne on rakentanut ja joka niitä käyttää. Työntekijä, työläinen, on niin muodoin tuotantovälineiden todellinen omistaja.

Tuotannon tulosten jaolla ei yksinomaan ymmärretä jakoa sen yksinkertaisessa ymmärryksessä; sillä ymmärretään jakoa sen laajassa, historiallisessa merkityksessä. Tuotannon tulosten jakoa on suoritettu useammalla tavalla riippuen kulloinkin määrävistä omistus- ja valtasuhteista. Samoin on jaon peruste vaihdellut, seuraten aina jakajatekijöinä olleiden ihmisryhmien etukatsomuksia. Visseinä aikoina on työn suoritus ollut heimokunnallinen; silloin heimo on jakanut elintarpeet kaikille yhtei-

sesti nautittaviksi. Toisina aikoina on työn suoritus ollut yksilöllistä; silloin pidettiin tulos yksityisenä ja vaihdettiin toisten työnsuorittajain kanssa tarpeen mukaan. Taas toisina aikoina eivät työläiset omistaneet luontoperäisiä rikkauksia; silloin niiden rikkauksien omistajat jakoivat näitä rikkauksia käyttäville vissin osuuden tuloksista ja itse luonnon rikkauksien omistajina pitivät toisen osan. Nykyään porvaristo omistaa kaikki tuotannon välikappaleet ja työläinen on siten joutunut niiden puutteessa porvariston valtaan; tällöin porvaristo työpalkan nimellä jakaa työväelle niukan osuuden sen todellisista työntuloksista ja itse pitää suurimman osan voittona, korkona ja yliarvona. Siitä johtuvan taloudellisen elämän epätasaisuuden tähden itsetietoisuuteen heräävä, köyhälistöksi muuttunut työväestö, vaatii nyt vuorostaan yhteiskunnallista omistusta, tuotantoa ja jakoa, jonka kautta yhteiskunnallisen varallisuuden mukaan taataan kaikille tasaiset nautinto-oikeudet.

Historiallisen materialismin katsannossa yhteiskunnan taloudellinen rakenne on sellainen yhdysside, joka yksityisissä ihmisissä ilmenevät aineelliset ja henkiset tuotantovoimat yhdistää laajaksi ja vaikuttavaksi työkooneeksi, millä luontoa yhä etevämmin hallitaan.

Mutta kun kerran taloudellinen yhteistoiminta on ruvennut ilmenemään, niin silloin sellaisessa yhteistoiminnassa olevat ihmiset eivät yksinomaan ole suhteessa tai tekemisessä luonnon kanssa. Heille on kehittynyt suhteita toisten ihmisten kanssa. He valmistavat tarveta-
 tava-
 roita siten, että he asettuvat toisiinsa nähden visseihin suhteisiin ja oloihin ja vaihtavat tai jakavat työnsä tuloksia vissillä tavalla. Yksilö ei enää suhtaannu luon-

toon yksilönä, mutta tuotantoa harjottavan yhteisön sisälisenä osuutena.

Ne yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa tavarain tuottajat ovat toisiinsa nähden ja ne ehdot, joiden mukaan he vaihtavat tuotannon tulokset keskenään ja ottavat osaa tuotantoon kokonaisuutena, *riippuvat tuotantovälikappaleiden ja tuotantotapojen laadusta*. Tuotannon välikappaleet ja -tavat ovat erilaatuisia ja muuttuvia. Siitä seuraa että tavarain tuottajien yhteiskunnalliset olosuhteet ovat erilaatuisia ja muuttuvia.*) Uuden työaseen keksiminen tai työtavan kehittäminen muuttaa työläisten asemaa ja siis suhdetta tuotannossa. Etevän porauskoneen ja raudan nostolaitoksen keksintö aiheuttaa mullistuksen koko rautakaivosalalla ja siitä jatkuvat vaikutukset koko yhteiskuntaan. Entisen, käsivoimiin nojaavan porauksen ja raudan noston vallitessa tarvittu työläisarmeija käypi tarpeettomaksi ja on sentähden pakoitettu muille aloille antautumaan ja siten siellä vuorostaan aiheuttamaan työvoimien tarjonnan ja suhteiden muutoksen. Toiselta puolen taas voidaan osottaa, että sellaiset keksinnöt tekevät raudantuotannon runsaaksi ja huokeaksi, jolloin rauta astuu sellaisien tarpeiden palvelukseen missä, raudan kallishintaisena ollessa, on jotain muuta ainetta käytetty. Rautaa esimerkiksi ruvetaan käyttämään rakennuksissa ja laivoissa, jolloin uusi työala kehittyy monine työläisineen ja työtapoineen. Tämän työalan tulokset, esim. laivat, edelleen edistävät tai kehittävät laajemman kansainvälisen kaupan monine seurauksineen. Etevät, koneelliset kangaspuut käytäntöön asetettuna kykenevät mullistamaan kaikkien yhteis-

*) Marxin taloudelliset opit.

kunnan jäsenten aseman. Siis, samoin kuin sellaisien uusien raaka-ainemaiden löydöt kuin Australia ja Amerika kykenevät mullistamaan ihmisten käsityksiä maanalueesta, samoin myös jokainen uusi keksintö tai parannus tuotantovälineissä — niihin myös kulkuneuvot luettuna — ja voimissa on mullistanut yhteiskunnan jäsentien aseman ja suhteen toisiinsa nähden. Ja se merkitsee laajemmassa ymmärryksessä, että koko yhteiskunnalliset tuotantosuhteet muuttuvat sitä mukaa kun tuotantovälineissä ja voimissa tapahtuu muutoksia.

Siitä on siis seurauksena mitä moninaisempi yhteiskunnan taloudellisten järjestelmien kehitys, jota vuorostaan yhteiskunnan päällysrakennuksen kehitys moninaisine ilmiöineen seuraa.

Kun vissin heimokunnan jäsenet vussinlaatuisilla tuotantovälineillä ja voimilla kykenevät yksinomaan tuotamaan sen verran mitä heimokunnan olemassaololle on välttämätöntä, on heidän taloudellinen järjestelmänsä olemassa ainoastaan elintarpeiden tuotantoa ja jakoa varten, joita toimitetaan kommunistisella tavalla. Heimokunnan vanhimmat pitävät silmällä tuotantoa ja elintarpeiden jakoa. Sääntönä tällaisessa yhteiskunnassa on: kunkin kyvyn mukaan työ ja tarpeen mukaan ansio.

Mutta kun työaseissa ja työvoimissa tapahtuu edistystä, niin on siitä luonnollisena seurauksena, että vissejä tarvevälineitä voidaan tuottaa enemmän mitä heimokunnassa tarvitaan. Työvoimia niiltä tuotannon aloilta voidaan siirtää uusille tahi taas sellaisille aloille missä entisestään ei riittäviä työvoimia ole. Mutta useimmissa tapauksissa ei sellainen siirtokaan voi estää tarvetava-

rain yhtäkkistä runsastumista kehittymästä heimokunnan tarvetta runsaammaksi. Silloin katsotaan edulliseksi, että sellaisia, liian runsaita tarveaineita vaihdetaan toisten heimojen kanssa niihin tarvetavaroihin, mitä oman heimokunnan keskuudessa ei valmisteta, mutta joita kuitenkin saatetaan tarvita. Sellaisessa vaihdossa saapi työntulos tavarain luonteen, jolla itsessään on vaihtoarvonsa.

Jonkun ajan saattaa tällainen vaihto tapahtua vanhan kommunistisen järjestelmän puitteissa. Mutta vähitellen tavarain valmistus vaihtoa varten lisääntyy ja vaihto kasvaa. Heimokunta joutuu tekemisiin vieraiden vaihtajien kanssa. Samalla heimokunnan jäsenluku kehittyy suureksi. Näiden y. m. syiden tähden kehittyy tavarain valmistus ja vaihto yksilölliseksi, jolloin kommunismi hitaammin tai nopeammin sortuu yksityisen tuotannon ja omistuksen karikossa.

Siitä on tuloksena yksityistaloudellinen järjestelmä, missä yksityiset perheet muodostavat taloudellisia osia. Näitä osia vaan löysästi valtion valta yhdistää toisiinsa. Siis vastakohta kommuniselle järjestölle, missä yksityisperheen menestys riippui koko heimokunnan yhteisponnistuksesta. Tässä uudessa järjestelmässä se riippuu yksityisen perheen erikoisponnistuksesta tavarain tuotannon ja vaihdon alalla. Tällä asteella kehittyy yksityisomistusoikeus vaihdettaviin tavaroihin nähden. Ihmiset hyväksyvät yksityisen omistusoikeuden tultuaan tilaisuuteen sitä edukseen käyttämään tavarain vaihdossa. Työaset ovat luonnollisesti myös sen henkilön yksityistä omaisuutta, joka niitä voi käyttää tavarain valmistami-

nessa. Nämä yksityiset omaisuudet olivat työn seurauksia ja hedelmiä.

Senlaisessa taloudellisessa järjestelmässä ilmenee moninaisia taloudellisia ihmisryhmiä, joilla tavarain tuottajina ja vaihtajina on omia etujaan valvottavana. Nämä muodostavat etujen läheisyyden mukaan luokkia, jotka käyvät taistelua vastakkaisten etujen kannalla olevia luokkia vastaan.

Varalliset ja varattomat kaikkina aikoina muodostavat ne pääluokat, jotka sitte vuorostaan jakaantuvat erilaatuisten sisällisten harrastustensa tähden useampiin sisällisiin ryhmiin. Luokkaryhmien ja pääryhmien välillä riehuu taistelu taloudellisista eduista ja niille välttämättömistä yhteiskunnallisista oikeuksista. Tämän taistelun ainaisena tuloksena on erinäisten sisäisten luokkien yhteenliittyminen. Vallassa olevat luokat, vallitsevien taloudellisten olojen perusteella, kohoavat yhä yleisempään varallisuuteen ja mahtavuuteen. Se luonnollisesti yhtäläistyttää varattomien luokkien taloudellisia oloja, saattaen väliryhmät joko kohoamaan varallisuuteen ja valta-asemaan tai vajoamaan köyhyyteen ja vallanalaisuuteen.

Jokainen yhteiskunnallinen rakenne omaa itsessään kaksi toisilleen vastakkaista vaikutusta. Niitä vaikutuksia luonteeseensa katsoen voidaan nimittää *myötävaikutukseksi ja vastavaikutukseksi*. Nämät lait ilmenevät joko eri aikoina kaikille vissin yhteiskunnan ihmisille tahi samaan aikaan kumpikin. Jälkimäisessä tapauksessa ne ilmenevät eri luokissa kumpikin.

Alussa saattaa vissi yhteiskuntajärjestelmä näyttäytyä

sen kaikille jäsenille edulliselta. Silloin ilmenee myötävaikutus kaikkiin samalla kerralla. Uusi yhteiskuntajärjestelmä ja sen tuotanto-olot saattavat olla edelliseen nähden paljon edullisempia ja niin muodoin voivat kaikille taata suurempia oikeuksia ja nautintoja, joita edellisessä on totuttu kaipaamaan. Myös eivät vissin järjestelmän puutteet alussa näyttäydy selviöinä. Vallassaolevat varakkaat luokat joko eivät uskalla tahi eivät voi harjoittaa alempien luokkien riistämistä ylönsuuressa määrin. Ja niin muodoin varattomat luokatkin uskovat parasta uusissa oloissa.

Siten oli kapitalistisenkin tuotantotavan ja järjestelmän laita. Se tuntui alussa olevan yleishyödyllinen. Se avasi uusia, ennen kuulumattomia tulolähteitä ihmisille, teki tarvekalut ja elintarpeet halvemmiksi, vähensi työrasitusta konekeksintöjen avulla, laajensi orjien vapauden ja lisäsi mahdollisuuksia sivistykseen.

Mutta vissin ajan kuluttua rupesivat uuden järjestelmän varjopuolet tulemaan esille ja vaikuttamaan vastakkaisesti visseihin luokkiin. Sitä mukaa kun työläisten, eli toisin sanoen, tuotantovoimien olemisen ehtoja vissit olot rupeavat rasittamaan, sitä mukaa kehittyi heissä vastavaikutus epäedullisia oloja kohtaan. Sen sijaan, että ne olot ovat aikoinaan edistäneet tuotantovoimien liikuntaa ja olemassaoloa, muuttuvat ne nyt tuotantovoimien kahleiksi.

Jo ennen mainittu J. A. Stern*) selittää Marxin määritelmän mainitusta kehityksestä seuraavaan tapaan:

*) Historiallinen materialismi, Koitar II, siv. 46.

“Uusi tuotantotapa, alkuansa yleishyödyllinen, muuttuu yleisvahingolliseksi siten, että se yhä enemmän enentää nyljettyjen puutetta ja kärsivien lukua. Kärsivät havaitsivat, että parannettu tuotantotekniikka enennetyn tuotannon kautta voisi melkoisesti kohottaa myös kärsivien taloudellista luokka-asemaa. Ja juuri siitä seuraa, että nämä kapinoivat olemassaolevaa yhteiskuntamuotoa vastaan ja koettavat saada uutta yhteiskuntamuotoa, missä uuden tuotantotekniikan edut tulisivat heidänkin nautittavakseen.

Mutta varakkaalle, vallassa olevalle luokalle ovat olot edullisia. Ne vaikuttavat siihen myötäisesti. Senhäden tahtoo tämä luokka säilyttää valtaansa ja pysyä uhatussa asemassa käyttämällä kaikkia väkivallan keinoja. Turhaan; sillä aina mahtavammiksi paisuvien, puutetta kärsivien joukon hyökkäystä he eivät ajan oloon voi kestää. Nyljettyjen suurempi lukumäärä tempaa vihdoinkin hallitsevalta luokalta väkivallan välikappaleet — joilla ei ole enää mitään sisällistä oikeutta — ja pakoittaa sen alistumaan.

Silloin seuraa yhteiskunnallinen uudistus. Sen tehtävänä on saattaa omistusolot sopuun tuotantovoimien kanssa, että tuotantovoimat edelleen voivat olla olemassa ja nauttia niitä etuja, mitkä silloin ovat niiden olemassaolon ehtoja.”

V.

Historiallinen materialismi, asettaessaan ihmisten taloudelliset edut ja siis yhteiskunnan taloudellisen raken-

teen ihmiskunnan historiallisen kehityksen perusvaikuttimeksi, on vetänyt luokkataistelun etunäyttämölle, selittäen, että: *kaikkien vallinneiden ja vallitsevien yhteiskuntien historia on ollut luokkataistelujen historiaa.*

Yhteiskunnalliset muodot muuttuvat silloin, kun vissit luokat taistellen voittavat itselleen edullisemman aseman tuotantoon, jakoon ja omistukseen nähden, ja niin muodoin pääsevät suurempaan yhteiskunnalliseen valtaan, jota ne käyttävät yhteiskunnan henkisillä voimilla omien etujensa turvaamiseksi. Missään ei saateta havaita vaikuttavampaa todistusta siitä, että ilman luokkataistelua olisi yhteiskunnallisia muutoksia tapahtunut.

Jo edellä on viitattu, että luokkajako saapi varhaisimman alkunsa etujen yksilöllisestä ristiriidasta. Yksityisomaisuuden hämärimpinä aikoina erilaatuisten taloudellisten etujen kannalla elävät perheet olivat keskinäisessä taistelussa. Sen taistelun pakoittamina läheisempien etujen kannalla olevat perheet liittyvät yhteen. Siten luokkien lukuisuus vähenee samassa suhteessa kun ne käytävässä luokkataistelussa tulevat suuremmiksi ja vaikutusvaltaisemmiksi.

Toiselta puolen selitettynä, kehittyä luokkajako heimojen välisten taistelujen kautta. Vissit heimot, saavuttaakseen enemmän etuja, pyrkivät alistamaan toisia heimoja alamaisikseen. Näissä heimojen välisissä taisteluissa näyttää valloituskiikko aiheutuneen kahdesta varsin selvästi havaittavasta syystä. Niissä taistellaan joko toisen heimokunnan hallussa olevan sopivamman maa-alueen tahi vussin työkyvyn ja taidon valloittamiseksi. Luonnollisesti nämä taistelut on puettu johon-

kin muuhun muotoon. Erimerkiksi juutalaiset Mooseksen aikana paetessaan Egyptin orjuudesta ja myöhemmin taistelllessaan maa-alueista niiden entisiä omistajia vastaan, pukivat tarkoituksensa „jumalan käskyjen“ taakse. Varsinkin jotain käsiteollisuutta harjoittavat heimokunnat olivat suurimmaksi osaksi pakoitettut antautumaan orjiksi.

Orjuuden kautta syntyy voittajain piireissä toisten työn ja vaivannäön kustannuksella elämisen ilmiö. Samalla ruumiillinen työ saapi häpeällisen leiman. Työ muka alentaa vapaan ihmisen arvoa. Orjalaumat tehdään omaisuudeksi, siten eroittaen heidät kaikista ihmisoikeuksista. Sellainen käsitys ja järjestelmä oli hyvin pitkäikäinen. Vielä „oikeamielinen“ Cato*) sanoi, että orjia voi myydä ja tappaa, sillä neidän olivat ainoastaan aseita, joiden avulla ihmiset hankkivat rikkautensa.

Siten syntyi ensimmäinen laajempi yhteiskunnallinen luokkajako. Voittajaheimot, jotka ennen olivat keskinäisiä taisteluja taistelleet, liittyivät yhteen yhteisien nautintojen ja etujen perusteella, samalla kun orjat, samoihin orjuuden oloihin painettuina, rupesivat keskenään myötätuntoisiksi ja siten muodostuivat luokiksi, joiden sisällisten jäsenten edut ovat suunnilleen samat.

Luokkaryhmittäminen tapahtuu kahdella eri tavalla. Se tapahtuu väkivaltaisten ja rauhallisten toimenpiteiden kautta. Väkivaltainen menettelytapa ilmenee heimo-

*) Roomalainen konsuli v. 195 e. Kr. Puolusti roomalaisuutta ja vastusti ahneutta ynnä ylellisyyttä. Lähemmin, Yleinen historia, Lindeqvist, siv. 193.

kuntien ja kansojen välisissä taisteluissa, joita taloudellisten etujen tähden käytiin ja jotka päättyivät vissien ihmisjoukkojen taloudellisen tai valtiollisen aseman muutoksella. Sitä vastoin sellaisia taisteluja, mitkä eivät johtaneet vallitsevien luokka-asemien muutokseen, ei sovi luokkataisteluiksi nimittää, vaikka ne luonteeltaan olisivat olleet miten mahtavia tahansa. On aina pidettävä mielessä arvosteltaessa luokkataisteluja, että luokkataistelun ehtona on *taistelevien luokkien keskinäisen suhteen muuttaminen*.

Rauhallinen menettelytapa ilmenee tuotantotapojen ja omaisuuden aloilla tapahtuneen kehityksen synnyttämissä luokkamuodostumissa. Siten muodostuneihin luokkiin ovat sodat verrattain vähän vaikuttaneet, varsinkin varmemman tuotantomuodon kehityttyä. Useimmassa tapauksessa sodat aiheuttivat ainoastaan hallitsijan vaihdoksen. Mutta varsinaiset taloudelliset luokat, kuten orjavoudit, orjat ja maiden vuokraajat jäivät entisiin oloihinsa. Heidän asemansa saattoi muuttua toisiinsa nähden ainoastaan sellaisen taistelun kautta, mikä omaisuusoloissa ja tuotanto-oloissa aiheutti muutoksia, ja sellainen taistelu saattoi olla ihan rauhallista, vaikkakin tarkoitukseltaan kumouksellista kehitysliikettä. Kumouksellista se oli sentähden, että sen tarkoitus aina oli mullistaa vallassaolevien luokkien valta-asema ja saattaa se uusien taistelevien ryhmien omaksi, mitkä sitä omien etujensa turvaamiseksi ja laajentamiseksi käyttivät.

Luokkataistelussa itsessään on oman lopullisen *häväämisensä* syy. Se on luokkataistelun luonteenomi-

naisuudessa. Luokkataistelun aiheet, etujen ristiriidat, käytyään selviksi, pakottavat kärsivät luokat taistelemaan niiden ristiriitojen poistamiseksi. Sikäli kun ristiriitoja poistetaan, käyvät edut yleisemmiksi, jolloin taistelevien luokkien lukumäärä vähenee.

Mitä kauvemmas menneisyyteen menemme, sitä pienempinä ja monilukuisimpina luokkina tapaamme ihmiset. Mutta sitä mukaa kuin olot yhtäläistyvät — heimokunnat sulautuvat laajemmiksi valtakunniksi j.n.e. — harvenee luokkien lukumäärä, samalla kun itse luokat tulevat laajemmiksi. Porvarillisessa yhteiskunnassa ei varsinaisesti ole muuta kuin kaksi luokkaa. Näiden luokkien välillä nyt tapahtuu taistelu, joka tulee olemaan viimeinen luokkataistelujen historiassa.

Porvarilliset sanansaivartajat ja nylkyripolitikoitsijat ovat hyvin kernaita selittämään, että luokkajako ja siitä johtuva taistelu on seurauksena villitsijäin kiihotuksesta, joka lietsoo tyytymättömyyttä, luokkatietoisuutta ja vihaa köyhien ihmisten keskuudessa. Siinä he ovat yhtä väärässä kuin kaikissa muissakin puipulikeinoissaan.

Ei mikään luokkatietoisuuden ja vihan mahti synnytä luokkajako ja taistelua. Päinvastoin luokkajako ja luokkaetujen saavuttamiseksi käytävä taistelu kehittää luokkatietoisuuden, jota niin kutsutut kiihottajat ainoastaan selittävät ja jonka he sanovat olevan olemassa. Esim. sosialistipuhujan puhe saattaa olla kiihottavaa; mutta sitä se ei ole omasta voimastaan. Päinvastoin puheen kiihottavainen luonne syntyy siinä käsiteltyjen ja vallitsevien tosiolojen kiihottavista ominaisuuksista. Koko laajalla puhuja-ajallani en ole kertaakaan onnis-

tunut liioitetulla kuvauksella herättämään kuulijointeni huomiota. Asiain todellinen kuvaus on löytänyt heissä aina innokkaan vastakaiun.

Luokkatietoisuus ilmenee aina senlaisena millaiseksi luokkaolot sen edellyttävät.

Miten erillään ihminen eläneekin omasta luokastaan, ovat hänen yleisimmät katsomuksensa ja tunteensa luokkaetujen ja perusteiden mukaisia. Luokkaetu ja yksityisetu saman luokan jäsenillä on sama välittämättä siitä, miten erilaatuisilta ne pinnalta katsoen näyttävät. Luokkaetu on vaan laajennettu merkitys yksityisedulle; sillä molemmilla on sama aiheensa samanlaatuisissa pyrkimyksissä, tarpeissa ja haluissa. Esimerkiksi: työväestön tarpeet ja edut edellyttävät luokkapyrkimyksen työarvon kokottamiseksi, paremman palkan saamiseksi, paremman elämän ja laajempien oikeuksien hankkimiseksi. Samat pyrkimykset ovat yksityisilläkin työmiehillä. Heidän yksityiset tarpeensa yhdistyvät yleisiin. Yksityisellä toiminnalla näiden etujen saavuttamiseen on vissit rajoituksensa. Sentähden on ihmisen välttämättömästi opittava löytämään toisia samojen vaikuttimien alaisia yksilöitä ja ryhtymään tarkoitusten saavuttamiseksi heidän kanssaan yhteistyöhön. Sitä mukaa kun etujen eristyminen tapahtuu ja yhä käy jyrkemmäksi, sikäli myös vastakkaisten luokkien ja niihin kuuluvien yksilöiden käsitykset ja tunteet kehittyvät eroaviksi.

Näiden luokkatunteiden ja käsitysten ei ehdottomasti tarvitse olla täysin tietoisia; muutamissa tapauksissa niitä on vaikeanlainen havaitakin. Mutta siitä huolimatta ne ovat olemassa ja vaikuttavat määrättyjen luokkien jäsen-

ten menettelyn lopulliseen suuntaan. Ne saattavat olla ihan vaistomaisesti johtavia vaistoja. Työmiehestä kehittynyt rikas työnantaja ei aina voi varmasti selittää, minkätähden se, mikä työmiehenä ollessa tuntui oikealta ja hyvältä, tuntuu työnantajana ollessa väärältä ja pahalta. Taloudellisen eli luokkakehityksen keralla on saman rinnan tapahtunut kehitys tunnelmissa. Uusien etujen vaikuttimet hallitsevat häntä, ja uudet edut vuorostaan kehittyvät uusien elinehtojen ja niiden hankkimistapojen kehityttyä.

Huomattava muutoin on, etteivät luokkatunteet ehdottomasti merkitse selvää luokkatietoisuutta. Luokkatietoisuus on vasta tulos niistä, vaikka samalla on totta, ettei luokkatietoisuus ilman luokkatunteita voi koskaan syntyä. Kukaan ei voi sitä ulkoapäin teennäisesti synnyttää. Esimerkiksi järjestymätön työläinen katsoo olemassaolon taistelun kysymystä ainoastaan yksityisen työntekijän kannalta. Hän tahtoo kyllä samaa mitä koko työväenluokkakin, s. o. parempia palkkoja, helpompaa ja lyhyempää työpäivää. Mutta samalla häneltä puuttuu luokkatietoisuus miltei tykkänään. Hänen luokkasemansa ei vielä ole kehittynyt selväksi. Hän voi niinmuodoin kuvitella itseään työläisenä ainoastaan välillisesti ja uskoo itse pääsevänsä työnantajaksi. Mahdollisesti hänen tietoisuutensa alue on liian ahdas ottaakseen luokkatietoisuutta vastaan. Sellainen tila saattaa olla hallitsevan luokan henkisen holhouksen tulos. Keskisissä tapauksissa hän ei kuitenkaan huomaa eikä tahdo huomata, että hänen etunsa yleisemmin ovat sopusoinnussa toisten työläistoverien etujen kanssa. Hän ei voi

käsittää, että se mikä on yhden palkkatyöläisen voitto taikka tappio palkkatyöläisenä on laajemmassa ymmärryksessä koko palkkatyöläisten luokan voitto taikka tappio.

Luokkatietoisuuden selviäminen suuressa määrin riippuu siitä, *kuinka läheiset hyödyn toiveet luokkatoiminta missäkin tapauksessa edellyttää*. Esimerkiksi ammattijärjestöihin liittymistä edellyttävä luokkatietoisuus on paljon varhaisempaa lähtöä kuin yhteiskunnalliseen sosialistijärjestöön liittymistä aiheuttava tietoisuus. Ammattijärjestötoiminta on edellyttänyt silminnähtäviä etuja jo läheisimmässä tulevaisuudessa luokkatoimintaan liittyvän työväen taistelun kautta. Sitävastoin täydellinen luokkatietoisuuden aste, joka edellyttää kaikkien työväestön tuotannon harjoittamiselle, tuotannon tulosten jaolle ja nautinnolle tarvittavien välineiden ja oikeuksien työväen luokan omaksi saattamista, on paljon vaikeampi saavuttaa sentähden, ettei tässä tapauksessa etujen mahdollisuus ole niin selvä ja läheinen kuin ammattijärjestöjen taistelussa.

Lopullisesti vasta taistelu, joka asteittain yhä kärjistyy, kehittää luokkatietoisuuden täydelliseksi selviöksi. Sentähden saatetaankin havaita, kuinka amatillinen työväenluokan taistelu kehittyy yhä jyrkemmäksi ja pitemmälle tähtääväksi sikäli kuin lähimmät toiveet ovat toteutuneet, vaatimukset suurennet ja taistelussa koettu oman voiman tunto on kehittynyt. Oikeustieteen professori Ihering on sanonut: Taistelussa on sinun löydettävä omat oikeutesi. Ja se määritelmä pitää tässä suhteessa pätevänä paikkansa. Taistelu kasvattaa täy-

dellisemmän tajunnan oikeuksista samalla kun voima niiden saavuttamiseen kasvaa.

Äärimmilleen kiihottunut luokkataistelu, missä vallassa olevat luokat turvautuvat kaikellaisiin raakoihin keinoihin, synnyttää luokkavihaa. Luokkaviha on puhjennut ilmilieskana miltei jokaisen luokkataistelun vissillä asteella taistelun äärimmäisen kireälle kehityttyä. Nykyään sellaisesta luokkavihasta saadaan esimerkkejä nähdä sängen runsaasti kaikkialla, missä vallassa oleva luokka, turvautuen väkivaltaan tai valtiolliseen hallintoon, koettaa estää sorrettuja luokkia rauhallista ja luonnollista tietä ilmituomasta vaatimuksiaan ja taistelemasta niiden eduksi.

Luokkaviha, syntyen luonnollista, olojen määräämää tietä, tulee myös olojen vissillä kehityksen asteella häviämään. Se tapahtuu silloin kun luokkataistelu häviää taloudellisten ja yhteiskunnallisten etujen kaikille ihmisille samanlaatuiseksi muodostumisen kautta. Turhaa sitä vastoin on teennäisten kasvatusopillisten keinojen avulla luokkataistelua ja -vihaa yrittää lakkauttamaan. Se ei kuitenkaan onnistu; sillä siinä eivät mitkään pyhät idealit voi olla tekijänä.

Idealivaikutuksien pätemättömyydestä luokkataistelun ja vihan hillitsemisessä osottaa W. J. Ghent*) muutamia sattuvia lauseita. Hän m. m. sanoo seuraavaa:

„Kuukausittain, viikottain jopa kaksi kertaakin viikossa Yhdysvaltojen 111,942 pappia saarnaa seurakunnilleen määrättyjä ihmisten välisiä elämänperusteita se-

*) W. J. Ghent, Mass and class, siv. 18.

litteleviä idealeja tarkoituksella, että niitä jokapäiväisessä elämässä toteutettaisiin. Tässä toimessa heitä avustavat kymmenet tuhannet kansan opettajat, neuvojat ja puhujat, joiden joukossa ovat sellaisetkin kuuluisuudet kuin tuomari Bremer, prof. Adler, pres. Eliot, Hadley ja Roosevelt. Mutta epäiltävä on, josko yhtään käytännöllistä elämän seikkaa on näiden saarnojen perusteella niiden mukaiseen suuntaan muodostettu. Yleisesti opetetaan, että jumala on tehnyt samanlaisiksi ihmisiksi kaikkien kansallisuuksien jäsenet ja käsenyt heidän rauhassa työtä tehden elämään maan päällä. Luuleeko kukaan, että rotuviha, joka neekerejä kohtaan on raivonnut, on vähääkään laimennut edellisen elämänperusteen opetuksen avulla? Vaikuttaako kolminaisuuden kirkko ja Yrjö Washingtonin jalo muisto, jota elähdyttämässä muistopatsas seisoo lähellä New-Yorkin Wall-kadun rahamarkkinoita, rauhoittavasti ja jalostuttavasti Wall- ja Broadkaduilla taisteleviin rahamiehiin? Vaikuttaako se heihin niin suuressa määrin, että he lakkauttaisivat verenhimoisen ja hurjan taistelunsa liikevoitoista? Myöntävästi ei voi vastata kukaan muu kuin sellainen ihminen, joka unhottaa kaiken todellisuuden ja uskoo ihaani unikuviin.“

VI.

Puhuttuamme edellisissä osissa historian materialismin valossa taloudellisista vaikuttimista ja niiden ilmenemismuodoista, ryhdyttäköön nyt lähemmin tarkastele-

maan miten ne vaikuttavat yhteiskunnan päällysrakenteen muodostaviin, henkisiin tietoisuuden muotoihin.

Yhteiskunnan henkisen tietoisuuden muodot ilmenevät pääasiallisesti moraalina, lakina ja valtiovaltana. Niissä ilmenee vissin yhteiskunnan jäsenien tietoisuus kaikesta siitä mikä silloin pidetään hyvänä ja pahana, oikeana ja vääränä, määräävänä ja määrättävänä. Ja niissä ilmenevät tietoisuuden muodot muodostavat yhteiskunnallisen päällysrakenteen, jota vissit vallassa olevat luokat joko vaistomaisesti tai itsetietoisesti käyttävät suojelemaan omalle olemassaololle ja eduilleen välttämättömiä tuotanto-oloja, vaihtotapoja ja omistussuhteita.

Moraali, ylimalkaisesti puhuen, on ihmisissä ilmenevä käsitys kaikesta siitä mitä pidetään siveellisenä, oikeana, jalona, hyvänä, kauniina ja ihmisellisenä. Moraali ilmenee ihmisten uskonnollisissa, kansallisissa, kasvatustieteellisissä, oikeustieteellisissä, sukupuolisiveydellisissä, taiteellisissa y. m. s. ilmiöissä; niiden kautta se vaikuttaa yhteiskunnallisissa toiminnoissa ja elämässä yleensä.

Laki sisältää varman määritelmän niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, mitkä vallassaolijain käsityksen mukaan ovat perusehtoina vissin yhteiskunnallisen järjestelmän olemassaololle. Lainlaadinta tapahtuu vallassa olevien luokkien toimesta, ja lainpyhyyttä ja loukkamattomuutta valvoo vallassaolevien luokkien muodostama hallitus.

Valtiovalta muodostuu pääasiallisesti niiden luokkien jäsenistä tai edustajista, jotka visseissä oloissa ovat määräävässä vaikuttavassa asemassa; se valta nojaa ensikädessä siihen taloudelliseen mahtiin, mikä näillä luokilla on ja toisessa kädessä valtiolliseen perustuslakiin, joka hallitukselle valtansa turvaamiseksi antaa tilaisuuden siveellisten ja väkipakkoisten keinojen käyttämiseen.

Ennen on jo viitattu, että tuotanto-olojen kokonaisuus synnyttää erilaatuisia etuja, jotka jakavat yhteiskunnan jäsenet omia etujaan ajaviin luokkiin. Siitä seuraa, että sitä seuraavassa taistelussa vissit luokat voitavat ja pääsevät taloudelliseen valta-asemaan. Valta-asemansa nojalla kehittävät nämä luokat silloin omat henkisen tietoisuutensa muodot yleisiksi ja virallisiksi ja siten järjestävät yhteiskunnallisen päälysrakenteen omien etujensa mukaiseksi. Se on ollut melkoisen helppo tehtävä; sillä kun vissit tuotanto-olot alussa ovat kaikille yhteiskunnan jäsenille kutakuinkin entisiä edullisemmat, niin eivät nämä asetu vastustavalle kannalle uusiin yhteiskunnallisiin järjestelmiinkään nähden. Päinvastoin ne alussa tuntuvat kaikille joltisenkin hyviltä. Siten ne muodostuvat ikäänkuin yleispäteviksi, ja sellaisina vastaavat kaikkien luokkien yleisimpiä käsityksiä. Tietysti jo silloin on olemassa näille järjestelmille jotain vastakkaista, mutta se on vielä tulevan luokkataistelun selvittävää ja elvyttävää vaikutusta odottamassa.

Olojen kehittyessä siirretään aikoinaan yleispäteviksi ja virallisiksi tunnustetut tietoisuuden muodot kasva-

tuksen kautta lapsiin ja nousevaan nuorisoon, ennenkuin he ovat joutuneet kosketuksiin tuotanto-olojen ja luokkataistelun kanssa. He eivät silloin voi omata minkäänlaatuisia käsityksiä niistä tosiseikoista, jotka tuotanto-oloissa ja luokkataistelussa ilmeten vaikuttavat ihmisten ymmärrykseen ja määräävät heidän katsomuksensa tärkeimmissä tietämisen ja tuntemuksen seikoissa. He eivät niinmuodoin voi kieltäytyä vastaanottamasta sitä ymmärrystä, mikä heihin kasvatuksen kautta siirretään. Ja kun he sitte myöhemmin astuvat vanhempiensa rinnalle tai tilalle yhteiskunnalliseen elämään, hallitsee heitä joko pitemmän tai lyhyemmän ajan tämä kasvatuksen kautta saavutettu ymmärrys asioista. Se ymmärrys on siten laajentunut ankaralla voimalla hallitsevaksi yleiseksi mielipiteeksi, joka osaltaan häiritsee ja lamauttaa vissien luokkien taistelua, joka jo muuttuneiden ja kärjistyneempien luokkaolojen synnyttämänä ilmenee.

Sama tulos, mikä saavutetaan edellä mainitun kasvatuksen kautta, voidaan saavuttaa myöskin siten, ettei lapsille ja nuorisolle anneta minkäänlaatuista tietopuolista kasvatusta. Joko vanhempien taloudellisella köyhyydellä tai hallituksen menettelyllä ehkäistään lasten ja nuorison tietopuolinen kehitys. Siitä on tuloksena, että heistä muodostuu kaikkea oudoksuvia ja käsittämättömiä ihmisiä, joita saatetaan johtaa puolelle ja toiselle. Vaarallisin seuraus lienee siinä, että siten kasvaneet ihmiset itsetiedottomuudessaan alistuvat kernaammin hallitsevien luokkien tahdosta riippuviksi ja siten aiheuttavat samanlaatuisen sotkevan ja lamauttavan vaikutuksen

luokkataisteluun, kuin luokkien luokkakasvatuksen saaneetkin aiheuttavat.

Mutta mitkään seikat eivät silti ajanoloon voi vastustaa edistystä ja uudistusta. Taloudellinen rakenne kehittyä ja kehittää luokkavastakohtia yhä selvemmin havaittaviksi. Luokkataistelu virkistymistään virkistyy ja lietsoo valtaan pyrkivien luokkien henkiset tietoisuuden muodot selviöihinsä. Nyt ne valloittavat sorrettujen luokkien mielissä sijansa ja pyrkivät ilmi, astuakseen valta-asemaan virallisina tietoisuuden muotoina entisten ja jo vanhettuneiden tietoisuuden muotojen tilalle. Luokkaolojen ja taistelun luokkatietoisiksi kehittämät vanhemmat rupeavat lapsilleen ja nuorisolle opettamaan omien etujensa mukaista olojen ja elämän ymmärrystä, joka muodostuu vastavaikutukseksi virallisen kasvatuksen vaikutuksille. Siten kehitetyt ihmiset, astuessaan julkiseen toimintaan visseillä työaloilla, ovat jo alusta alkaen kernaampia käsittämään oman luokka-asemansa ja ottamaan osaa luokkansa taisteluun, joka kärjistymistään kärjistyy.

Vanhat, vallassaolevat luokat, valtaanpyrkivien, uusien luokkien rynnätessä, käyttävät vanhoja, itsemääräämiä ja yhteiskunnallisiksi tunnustettuja tietoisuutensa muotoja aseina estääkseen ja ruhjoakseen uusien luokkien tarkoituksen. Siten ne tietoisuuden muodot ja yhteiskuntajärjestelmät moraalisine-, laillisine- ja valtiokäsitteineen, jotka vissinä aikana ilmoitovat yhteiskunnan jäsenten yleisimmän käsityksen heidän oikeuksistaan ja eduistaan, muuttuvat nyt taisteluseiksi, joita vallassa

olevat luokat käyttävät yhteiskunnan jäsenien yleisimmän oikeuksien ja etujen käsityksen vastustamiseksi*)

Sellaisen aseman vallitessa muuttuu entinen ja vanha käsittämättömäksi ja typeräksi. Entinen hyvä työ muuttuu kiusaamiseksi, järki järjettömyydeksi, oikeus vääryydeksi, siveys siveettömyydeksi ja laki laittomuudeksi. Ei voida käsittää minkätähden viralliset ja vallassaolevat tietoisuuden muodot ovat niin erehdyttäviä ja ihmisten onnea ja edistystä vastustavia; on vaikea ymmärtää mitenkä ihmiset joskus ovat voineet olla niin typeriä, että he ovat sellaista pötyä pitäneet oikeana ja hyvänä.

Siten valtaanpyrkivät luokat taistellen ovat pakoitettuja kehittämään omat tietoisuutensa muodot äärimmäiseen selviöön. Kun sitte vihdoinkin valtaanpyrkivät luokat voittavat ja kukistavat entisten vallassaolijain mahdin — ja sen ne tekevät; muuta ehtoa ei ole; sillä muutoin sortuu koko yhteiskunnallinen olemus taantumustilaan ja sitä seuraavaan lopulliseen häviöön — niin silloin uusi valtuokka asettaa omat tietoisuuden muotonsa entisten tilalle hitaammin tahi nopeammin. Ne vuorostaan luokkakehityksen vissillä asteella saavat virallisen ja yleispätevän luonteen. Ja taas vissillä kehityksen asteella käytetään niitä aseina, joilla taistellaan ankaraa ja toivotonta taistelua vanhoillaan pysymisen ja siis mahdottoman puolesta uudistusta ja edistystä ja siis kaiken inhimillisen olemisen ehtoa vastaan.

*) Archille Loria, *Economic foundations of Society*, kääntänyt alkukielestä Lindley M. Kearsey, II luku.

Sellaisessa taloudellisessa järjestelmässä, minkä tunto-merkkinä ovat useat luokat, ryntää useinkin useampia henkisiä katsomuksia siveydestä, oikeudesta, laillisuudesta ja vallasta vastakkain. Mutta sitä mukaa kuin taistelevat luokat yleistyen harvenevat — s. o. kun yhteiskunnan jäsenet jakaantuvat yksinomaan rikkaisiin ja köyhiin, työnteettäjiin ja työntekijöihin, hallitseviin ja hallittaviin, niinkuin nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa on käynyt — sitä mukaa myöskin näiden henkisten käsitteiden moninaisuus vähenee ja ne sulkeutuvat lopullisesti kahteen pääryhmään. Nämä nyt enään ryntäävät toisiaan vastaan sillä seurauksella, että vanhan, vähemmistöjen etuharrastuksia vastaavien käsitteiden on sorruttava laajojen enemmistöjen etuharrastuksia vastaavien käsitteiden tieltä. Ja kun viimeinen, ratkaiseva voitto on saavutettu siinä taistelussa, jota ainoastaan kahteen luokkaan jakaantunut kansa suorittaa, ja kun se voitto on saavutettu laajojen enemmistöjen eduksi, silloin häviävät luokkatietoisuuden muodot. Yhteiskunnallisiksi silloin kehittyvät tosioilla yhteiskunnallisten joukkojen henkiset tietoisuuden muodot, joiden tarkoituksena ei ole enää suojella minkään luokan tai yksilöjen etuja ja oikeuksia toisten luokkien hyökkäyksiä ja oikeuksia vastaan. Sen sijaan niiden tehtävänä on suojella laajojen yhteisöjen etuja ja oikeuksia mahdollisesti tapahtuvia, ymmärtämättömien ihmisten ja pikkuryhmien hyökkäyksiä vastaan. Koko yhteiskunta silloin muodostaa valtion ja sen hallitus on koko yhteiskunnan jäsenistöllä, joka sitä käyttää omaksi onnekseen.

Siten riehuvan taistelun kautta kulkevassa kehityksessä vaihtelevat ihmisten moraaliset, lainopilliset ja valtiolliset käsitykset. Kaikki muu tässä kehityskulussa muuttuu, paitsi jokaisessa ihmisessä asuva ja yhäti lisääntyvä pyrkimys halu mahdollisimman täydelliseen onnellisuuteen, nautintoon ja hyvinvointiin mahdollisimman vähillä kustannuksilla.

VII

Selvyyden vuoksi osotettakoon tässä eritoten muutamia esimerkkejä yhteiskunnallisissa tietoisuusmuodoissa ilmenneistä, taloudellisten olojen aiheuttamista muutoksista.

Moraalikäsitteet ovat olleet sängen vaihtelevat. Roomalaisen talouden kukoistuksen aikana, jolloin orjalaumojen maanviljelys y. m. tuotanto oli loistavimmillaan, kannattivat maiden vuokraajat rikkaiden maanomistajain moraalisia katsomuksia, joiden mukaan jo luonto viisautessaan oli määrännyt, että suurin ihmisten enemistö jo syntymässään on alistettu muutamien viisaiden ihmisten johdettaviksi. Nämä maiden vuokraajat olivat sängen jyrkkiä moisessa katsomuksessaan ja sitä orjalaumoille mieleen painettiin. Mutta heti kun silloinen tuotantomuoto rupesi käymään vähemmän tuottavaksi ja maanvuokraajat jäivät liian niukoille tuloille, silloin he luopuivat rikkaiden katsomuksista ja, liittyen kapitalisiin orjalaumoihin, omistivat näiden keskuudessa

kehittyneen moraalikatsomuksen. He rupesivat kapinaa pitämään luonnollisena ja oikeutettuna sen sijaan että ennemmin olivat sellaista pitäneet suurena hulluutena. Orjien kapinallinen henki löysi vastakaikua Jeesuksen sosialistisissa sanoissa, joita hän juutalaisten keskuudessa alempien luokkien eduista taistellessaan oli sanellut. Maanvuokraajat ja orjat omistivat hyvin kernaasti kristinuskon, mutta rikkaat omistajat ja oppineet jäivät entiselleen siihen asti, kunnes uusi tuotantomuoto pakkottaa heidät omistamaan kristinuskon, saadakseen siitä asean alhaisen aisoissa pysyttämiseksi.

Vanhan ajan lopulla roomalaiset maanvuokraajat hallitsivat orjalaumojia pelolla, jota ankaran kurituksen välityksellä ylläpidettiin. Mutta keskiaikana hallitsee papisto kansajoukkoja uskonnolla, jonka avulla ihmisten toimintaa johtava itsekkäisyys lamautettiin siinä määrin, että he kärsivät melkoista sortoa maailmassa. Heidän itsekkäisyyttään innostutti lupaus taivaallisesta palkinnosta, jonka viisaasti järjestetty uskonto riensi joka paikassa vakuuttamaan. Mutta kun taas läänityslaitoksen taloudellinen järjestelmä sortuu, havaitsemme nopean vallankumouksellisen moraalin kehittymisen, joka johtaa maaorjat taisteluun omaisuutta vastaan. Siten siis vissien taloudellisten olojen vallitessa saattaa uskonnollinen moraaliksi kiihottaa kapinaan, jota vastoin toisissa taloudellisissa oloissa se muodostuu kapinallisuuden vahvimaksi kahleeksi. Jonkun taloudellisen rakenteen sortumistilassa ollessa, kehittyy vallankumouksellinen, rohkaiseva ja valoisa moraaliksi, joka johdattaa kärsivät joukot hävittämään viimeisetkin rakenteen muo-

dot. Mutta uuden taloudellisen rakenteen muodostumisen jo huomattavan pitkälle kehityttyä, muuttuu moraaliksi uuden rakenteen vahvimaksi välineeksi.

Siten vaikuttavat taloudelliset mullistukset varattomiin työläisluokkiin. Mutta hallitseviin luokkiin samaan aikaan vaikuttavat vastakkaisia moraalisia tuloksia. Kun taloudelliset olot herättävät työläisissä vallankumouksellisen moraalin, joka johtaa heitä runsastoivoisessa taistelussa — valtaa varakkaan ja hallitsevan luokan välinpitämättömyys ja nautinnon ynnä tuskan halveksiminen. Niinpä Rooman talouden mullistuksessa saatetaan havaita stoialaisen moraalin luonnollinen esiintyminen. Samalla tavalla läänityslaitostalouden mullistuessa kehittyvät varakkaissa luokissa moraalinen välinpitämättömyys, joka m. m. kveekarien ja moorien laukoissa ilmeni selviönsä. Mutta heti kun varattomien luokkien vallankumouksellisuus rupeaa laimenemaan uusissa tuotantoloissa, samalla myös valtuokkien välinpitämättömyys vähitellen katoaa. Uudelleen niiden piireissä herää eloon hallitusluontoinen moraaliksi, joka varattomien luokkien moraalin taantumustilaa käyttää edukseen. *)

Kasvatusopissa ilmenevä moraaliksi on samojen sääntöjen alainen. Kun taloudellinen tuotanto nojaa valloitusoppiin, pidetään silloin aseellista kasvatusta tärkeimpänä. Määräykset siitä asetetaan raamattuihin ynnä lakikokoelmiin. Hallitseva luokka kantaa tällöin aseita, mutta hallittaville opetetaan „ken miekkaan ryhtyy, hän miekkaan hukkuu“. Aseita siunataan ja kirotaan, riip-

*) Archille Loria, *Econom icfoundations of Society*, siv. 54–55.

puen aina kulloinkin siitä, onko hallitsevista tai hallittavista kysymys ja ovatko ne edullisia taloudelliselle elämälle. Teollisuuteen ja kauppaan nojaavissa rakenteissa pyrkii kasvatusoppi kehittämään teknillisiä ja liikekykyjä moninaisine tiedollisine ilmiöineen. Vallassaoleville luokille pidetään tietäminen vissinä aikana siveellisenä velvollisuutena, mutta varattomille pidetään yksinkertaisuutta ja tietämättömyyttä noudatettavana hyveenä. Toisena aikana taas vallassaolevat luokat ovat välinpitämättömiä tiedon omaamiseen nähden; tietoisuus on muuttunut työväliseksi, jonka ne ostavat „alhaisemmilta“ ihmisiltä, joille silloin kuuluu tietäminen toimeentulon ehtona. Samoin on aseiden käyttöönkin nähden. Vissinä aikoina vallassaoleva luokka itse on asekuntonen ja siten hankkii etuja itselleen. Sotilastoimi on silloin ammatti joka kuuluu rahvaalle, joka nyt muuttuneissa oloissa suojelee itselleen epäedullisia, hallitsevien luokkien etuja. Se selittää minäkätähden sotilasura, jota aikaisemmin pidettiin yleisön keskuudessa halutuimpana, on nyt kadottanut viehätyksensä. Esim. Venäjällä ja Suomessa ylhäisön jäsenet vapautettiin sotilasammattista koulukasvatuksen tähden. Sitä vapautuskeinoa käytettiinkin runsaasti. Edelleen puhuen, jonain aikana uskonnollista kasvatusta pidettiin tärkeänä ja jalona, mutta muuttuneissa oloissa sen sijaan pellon keinotekoisien lannoittamisen ja karjaproduktion jalostamisen opetukselle annetaan paljon suurempi huomio. Aikoinaan hallitsi kirkko ja sen opetusjärjestelmä maailman ihmisiä, mutta nyt maailman

ihmiset rahapalkalla palkkaavat ja hallitsevat kirkkoa ja sen opetusjärjestelmää.

Sukupuolisiveyskäsitteet ovat vaihdelleet monenlaisina. Aikoinaan, kommunistisen elannon vallitessa, olivat vissin heimokunnan kaikki täysi-ikäiset miehet ja naiset toistensa kanssa avioliitossa. Myöhemmin rajoitettiin avioliitto siten, että saman ikärajan sisällä olevat miehet ja naiset olivat toistensa puolisoja. Vieläkin myöhemmin, naiset valitsivat lastensa isät vieraista heimoista. Yhdellä naisella saattoi olla useampia miehiä. Lapset kuuluivat naisen sukuun.

Sitten kehittyi patriarkaatin perhe, missä miehellä on useampia vaimoja, mitkä hän hankkii joko omasta heimostaan, sotasaaliina tai oston kautta. Lapset tällöin kuuluvat isän sukuun. Sellaista tapaa käytetään vielä nytkin m. m. Turkissa ja Persiassa.

Perhekollektivismiin vallitessa on miehellä varsinaisesti ainoastaan yksi emäntä. Mutta hänellä saattaa olla useampia rakastajattaria ja orjattaria, jotka emännän määräyksestä isäntää palvelevat.

Läänityslaitoksen vallitessa on miehillä yksi vaimo, mutta rakastajattaria varojen mukaan. Sitäpaitsi aateliherroille kuuluu „ensimmäinen oikeus“ morsiameen, kun joku alustalainen menee avioliittoon.*).

Kysymys naisen ihmisyydestä, joka myös kuuluu moraalisiin asioihin, on kauvan ollut vireillä. Katolinen kirkko, perustaessaan siveellisen selkänöjan miehen valtiollisille oikeuksille, väitti ettei naisilla ole sielua.

*) Katso lähemmin Bebelin Nainen.

Myöhemmin myönnettiin naisilla olevan sielun, mutta ei järkeä. Nyt naiselle myönnetään jo järkikin. Mutta monia pienempiä ala-arvoisuuskäsitteitä yhäkin on olemassa.

Roomalaisten mielestä oli siveellistä kehittää vartalonsa kauniiksi ja loistaa sillä julkisesti. Meidän aikamme siveellisenä pidetään vartalon täydellistä salaaamista. Vartalo on muodostunut rahanalaiseksi tavaraksi. Edelleen ylhäisön ja n. k. hienoston joukossa naiset käyttävät avorintaisia pukuja. Köyhälistön joukossa sellaista pidettäisiin kerrassaan siveettömänä ja synnillisenä. Muhamettilainen nainen piilottaa kasvonsa vahvaan huntuun ja sallii nilkkojensa vilkkua paljaina. Meidän poliisimme sakottaa epäsiiveellisenä naisen jolla huomattaisiin nilkat paljaina vilkkumassa; poliisi näet suojelee omistusoikeuden pyhyttä samoin kuin turkkilainen enukki, ja silloinhan ei sovi julkisesti näyttää sitä, mikä omaisuutena jollekin yksityiselle kuuluu tai tulee kuulumaan. Keskiaikana pidettiin siveellisenä, että oli mahdollisimman monen rakastama ja kykeni itse rakastamaan mahdollisimman useaa. Nyt vuorostaan sellainen tapa johtaisi arveluttaviin siiveysretelöihin, sanomalehtineekerien siiveyssaarujen alaiseksi, avioerojuttuihin, vahingonkorvausvaatimuksiin ja sen sellaisiin. On myös ollut siveellisenä tapana aikoinaan, että mies suuteli naista julkisesti tervehdykseksi ja ystävyysosotukseksi. Nyt punastuu koko joukkue jos vaimoasi suuressa joukossa suutelet. Jos suutelet „toisen“ vaimoa, saat haasteen jonkun kymmenen tuhannen vahin-

gonkorvausjuttuun sentähden, että sinä olet aiheuttanut „toisen“ omaisuuden kulumisen.

Kielten tutkijat ovat havainneet, että taloudelliset olot aiheuttavat laajoja muutoksia kielten käyttöönkin nähden. Hallitsevat luokat pyrkivät omistamaan itselleen harvinaisempia kieliä, joita ei koko rahvas voi käsittää. Kieltä, jota laaja kansankerros puhuu, pidetään useinkin alhaisena. Pitkät ajat hallitsi kreikan kieli sivistynyttä maailmaa. Sittemmin kehittyi latina. Sitä käyttivät sivistyneet siihen määrin, että ymmärtämättömän rahvaan kirkossa toimitettiin jumalanpalvelus latinaksi. Jumalan sanottiin siihen aikaan ymmärtäneen ainoastaan kristittyjen pääkieltä latinaa. Myöhemmin kehittyi ranskan ja saksan kieli sivistyskieliksi, joilla tieteellinen kirjallisuus julaistaan ja siten ehkäistään kansankerrokset niitä käsittämästä. Tietysti kun uudet alemmat luokat voittavat vaikuttavamman jalansijan taloudessa ja valtiossa, kohoaa niiden kieltenkin arvo sitä mukaa. Huomattava myöskin on, että erakkomaassa, missä toisten kansojen kesken ei vielä vallitse kauppa- ja tuotantosuheteita, puhutaan yhtä kieltä. Mutta kun talous kehittyy ja joutaa liikesuhteisiin toisten kansojen kanssa, silloin astuu useampi kieli entisen yhden kielen lisäksi. Vieraista kielistä saavuttaa se etuaseman, millä liiketointen toimitus on vilkkain.*) Pitkän ajan esim. Suomessa oli valtavana toisena kielenä ruotsinkieli. Sittemmin Sak-

*) Max Myller selittää samaan tapaan luennoissaan kielitieteestä. Samoin myös Whitney teoksessaan *Life of Language*, siv. 113.

san kanssa kauppayhteyden virkistyttyä kehittyi saksankieli toiseksi. Vasta meijeriliike, puutavarakauppa ja siirtolaisuus toi englanninkielen näyttämölle, ja se on tapahtunut hyvin äskettäin.

Kun kansainvälinen tuotanto- ja liikeyhteys rupesi käymään varmaksi tosiasiaksi, rupesivat ne kielet, mitä käyttivät määräävimmit tuotanto- ja liikekansat, kehittymään yleisesti välttämättömiksi. Englanninkieli on saavuttanut jo aikoja sitte kansainvälisen käyttäjäpiirin. Siihen on ollut syynä Englannin ja Amerikan tuotanto-olojen ja liikkeen sanomattoman voimakas kehitys. Saksan ja ranskan kielet tuntuvat kadottavan jalansijaa sitä mukaa kuin englanninkieliset kansat pääsevät tuotannon ja kaupan aloilla ranskalaisia ja saksalaisia edelle. Kansainvälinen tuotanto ja kauppa nojaa kansainväliseen pääomaan. Siitä seurauksena työväestö muodostuu kansainväliseksi markkinatavaraksi. Kansainvälisyyden asteella pyrkii se vuorostaan yleistämään kielitaitoaan. Englanninkieli leviää sentähden työväestössä. Mutta sen ohella on esperantokin — kansainvälinen kieli — muodostumassa työväen taistelun rintamassa.

Kirjallisuudessa vaihdokset kulkevat saman rinnan muilla aloilla tapahtuvien vaihdosten kanssa. Aikoinaan trubatuuri laulelmat omasivat viehätysvoimansa keskiajan perhetalouden kannalla eläville ihmisille. Mutta ne kadottivat viehätysvoimansa porvarillisissa oloissa. Esimerkiksi kerrottakoon, että kun vuonna 1324 Kaarle IV tuli Toulouseen, niin päätti kaupungin väki hänen kunniakseen toimeenpanna runoilu-kilpailun trubatuuri kesken. Ilmoitettiin kultalilja voittajalle palkin-

noksi. Mutta jo tässä juhlassa kävi siten, että seitsemän porvaria saivat esiintyä trubatuureina. Heillä mahdollisesti oli enemmän järkeä kuin Provensen runoilijoilla, he myös saattoivat olla tärkeämpiä tekijöitä yhteiskunnassa kun ne laulajat, joita he koettivat matkia. Mutta samalla kertaa heiltä puuttui se runohenki, mikä vain trubatuuri-runouden aikakauden oloista voi syntyä.

Porvarillinen kumous loi porvarillis-kansanvaltaisen leiman kirjallisuuteen; se saarnasi köyhyyttä ja maa-orjuutta vastaan ihmisen onnellisuuden ja vapauden puolesta. Tasa-arvoisuutta lietsoi porvarillinen kirjallisuus sinä aikana kun porvaristo kamppaili aatelistaa vastaan. Robespierre ja Saint Just Ranskassa kirjailivat porvariston vallankumouksellisessa hengessä. Italiassa Farinin runoelmat esittivät myös samaa porvariston kamppailutunnetta aatelistaa vastaan. Saksassa Lessing kulki etevällä tavalla saman hengen vanavedessä. Ahdasmielinen taantumus painoi leimansa kirjallisuuteen heti porvariston voitettua.

Työväenliikkeen herätessä kehittyi vuorostaan kirjallisuuteen uusi sävy. Porvariston kirjallisuus vainuaa uhkaavaa vaaraa ja muodostuu sitä mukaa. Sivistystyöläiset, jouduttuaan köyhälistöksi, vuorostaan aiheuttavat kirjallisuuden aloilla sitä vastaavan hengen. Heräävä ja taisteleva köyhälistö voimallisella tavalla työntää vallankumouksellista sävyä jokaiseen mustejuovaan mikä paperille piirretään. Ilma tuntuu olevan jotain uutta, mullistavaa henkeä täynnä, ja se painaa leimansa kaikkeen, mikä kirjan muodossa ilmestyy ja kantaa jonkimmoista arvoa.

Taide on myös kantanut aikakausleimaa. Roomalaiset ja kreikkalaiset ikuistuttivat sotasankareita ja ylhäisiä johtajia. Feodaliajan taide piirsi alhaisen kasvoille jokapäiväisen leiman; otsa tehtiin matalaksi ja silmät tyhjyyttä uhkuviksi. Porvaristoa kuvattiin juutalaismaiseksi kamasaksajoukoksi. Mutta kun porvaristo taistelee itsensä voittoon, rupeaa taide muovailemaan sen henkeä kauniina kankaalle. Vanhoja säätyjä ivaataan. Myös on havaittavissa vallankumouksellisuuden vaikutelmat taiteessa. Sitä mukaa kun porvaristo kehittyi kumoukselliseksi, kehittyivät värit taiteilijan kankaalla uhmaaviksi ja aiheet olivat kumouksellisia. Suurporvariston vallan aikana, jolloin taantumus-tila taas vallitsi, katoaa kumouksellisuus: taide kääntyy kuvaamaan suurta loistoa ja rauhaa. Mutta työväenluokan herääminen ja kumouksellisuus vuorostaan vaikuttaa taiteen uusiintumiseen. Köyhälistön murheiden ja siron rasittamat joukot saavat taiteelta marttyyrin kunniahohteen. Silmistä etsitään esille usko ja toivo voittoon ja tulevaisuuteen, jolloin köyhälistö on päässyt sille kuuluvaan oikeutettuun asemaan nauttimaan uhraustensa hedelmiä.

VIII.

Lainopillisella alalla ilmenevät muutokset samoista vaikuttimista ja yhtä moninaisina.

Locke on jo aikoinaan sanonut, että siellä missä ei ole omistusta, ei myöskään ole vääryyttä. Se lauselma

pitää yhtä varmasti paikkansa kuin väite, että missä ei ole erikoisetuja, siellä ei ole luokkataistelua. Omistus käsittää itseensä oikeuden johonkin, ja se mitä me käsitämme vääryytenä, on vaan sellaisen oikeuden loukkaamista. Niin muodoin ei vääryys voisi olla ilman edellistä omistuksen oikeutta. Mutta meidän ei tarvitse mennä niin kauas, osottaaksemme vääryyden mahdottomuutta. Omaisuutta kyllä voipi olla, tarvitsematta silti synnyttää vääryyttä. Siinä on vaan yksi ehto asetettava omaisuudelle. Sen ei saa jakaantua epätasaisesti yhteiskunnan jäsenille. Jos omaisuus jakaantuu tasaisesti kaikille yhteiskunnan jäsenille, ja näillä ovat samantyyppiset tuotanto- ja nautintoehdot, silloin vääryys omistuksen oikeutta vastaan on mahdoton; sellainen toimenpide vahingoittaisi lopullisesti tekijäänsä. On aina muistettava, etteivät ihmiset tee hyvää enemmän kuin pahaakaan ellei oma etu tavalla tai toisella sitä edellytä. Ja jos omaisuuteen nähden ihmiset tasaväkisiä oikeuksia nauttivat ja siten saavuttavat etunsa, eivät he piruuttaan ryhdy itseään vahingoittamaan vääryyden teolla. Mutta asia on päinvastainen sellaisessa olotilassa missä omaisuus on epätasaisesti jakaantunut ja sellaisena oikeuttaa toisille valtaa ja toisille vallanalaisuutta, toisille nautintoja ja toisille uhrauksia. Silloin omaisuuden jaon omassa luonteessa jo on käsky vääryyteen: sillä koko sellaisen omaisuuden olo kaikkina on voinut olla tuloksena vääryydestä. Niiden etuvaistot, jotka vähän omistavat, kiihottavat anastamaan niiltä, jotka paljon omistavat; samaan aikaan varakkaiden varallisuus riippuu varattomien nylkemisestä. Siten on aivan

mahdotonta ajatella vääryyttä olemattomaksi sen sijaan kun edellisessä, tasaväkisen omistuksen katsannossa oli mahdoton ajatella vääryyttä olevaksi.

Lakiteteellinen kehitys on suoranainen tulos omistusoikeudellisesta kehityksestä, joka johdatti epätasaiseen omistusoikeuteen. Siellä missä epätasaisuutta omaisuudessa ei vallinnut olivat rikokset tuntemattomia, joten omaisuuden suojelemiseksi ei lakia tarvittu. Jos laki oli olemassa, ilmoitti se yksinomaan sen vallitsevan omaisuuden luonteen. Sitä vastoin, omaisuuden jakautuessa epätasaisesti, on ryhdyttävä laatimaan lakeja ankarine rangaistusmääräyksineen omaisuuden loukkamattomuuden puolustukseksi. Moraalin avulla koetaan ensin ehkäistä vähempivaraisia harjoittamasta varakkaiden omaisuuden vahingoittamista. Mutta kun se aikaa voittaen käypi voimattomaksi hillitsemään ihmisiä johtavaa oman edun vaistoa, silloin kehitetään kirjoitettu laki voimaansa. Laki muodostuu yhä ankarammaksi rangaistusmääräyksiltään, joiden tarkoituksena on vaikuttaa vastakkaisesti oman edun vaistoon. Rangaistusperäisen lain vallitessa on ihminen pakotettu laskemaan, missä määrin hänellä versistä laittomuuden teosta on hyötyä ja vahinkoa. Ja siinä tapauksessa etupäässä, että laittomuus tuottaa voittoa, otettuna huomioon lain määräämä kärsimyskin, tehdään laittomuutta.

Eritoten omaisuuden muodot vaikuttavat aikakaudellisessa merkityksessä moninaisia lainopillisia vaihdoksia. Roomalaisen orjatalouden vallitessa, painui roomalaiseen lakikokoelmaan ruumiillista työtä halveksiva leima. Laadittiin sellaisiakin sääntöjä, joiden mukaan ylhäisön

jäsen saatettiin tuomita ankariin sakkoihin jopa menettämään säätyoikeutensa siinä tapauksessa, että saastutti itseään ruumiillisella työllä, jota orjalaumat tekivät. Kiinteistöomaisuuksien vallitessa pyrki lakisäädös suojelemaan niiden etuoikeuksia irtainta omaisuutta vastaan. Rahaa pitkän ajan pidettiin lakitieteellisesti verrattain ala-arvoisessa asemassa kiinteistöomaisuuksien rinnalla. Orjaa aikoinaan pidettiin tärkeimpänä irtaimen omaisuuden lajina. Sitten sille annettiin tuotantovälineen arvo.

Keskiaikana on maanomistus määräävin vallan peruste. Koko lakitiedon henki uhkuu sitä. Irtain omaisuus tuli silloin hyvin vähän kysymykseen. Yksityisoikeus tällöin määrää sukuomaisuuden luovuttamattomaksi ilman perillisten suostumusta. Siten tarkoitettiin suojella sukuomaisuutta tuhlausta ja vieraisiin käsiin joutumista vastaan. Irtonaisen omaisuuden kanssa sitä vastoin sai menetellä miten itsekukin tahtoi. Irtonaisomaisuutta ei laki katsonut tuottavaksi omaisuudeksi vaan ainoastaan maaomaisuuden tulokseksi eli hedelmäksi.*)

Maaomaisuuden omistajistona oli aatelisto ja papisto, jotka oman omistuksensa pyhyiden lakisäädöksillä vahvistivat kaikkia hyökkäyksiä ja vaurioita vastaan. Se ilmenee julkisen vallan rakenteessa, läänityslaitoksessa, joka on tunnettu läänitys-, vuokra- ja vaalisäädöksistään. Toiseksi se ilmenee valtiomuodossa, jossa kreivien ja papiston suurtilat olivat lain nojalla etuoikeu-

*) Paul Lafargue, Evolution of Property.

tettuja. Porvarilliset kaupungit saivat ainoastaan toisarvoisen aseman näiden maaherrojen rinnalla. Kolmanneksi se ilmenee verotuksessa. Maanomistuksesta nauttivat luokat lainlaadinnalla asettivat itsensä verovapaiksi; verotus vieritettiin toisten luokkien niskoille; verotus oli suoraa. Neljänneksi se ilmenee ylenkatseessa, joka kaikkia muita paitsi maataloushommia vastaan kohdistettiin.

Teollisuusliikkeiden johtamista, kaupankäyntiä y. m. tavalla rahan hankkimista pidettiin hallitseville säädyille, aatelistolle ja papistolle häpeällisenä ja halpana. Heille oli kunniallista saada tulonsa yksinomaan maanomistuksesta.

Mutta kun irtonainen pääoma porvariston käsissä kehittyi mahtavaksi tekijäksi ja maanomaisuuksien vastakohtaksi, silloin vajoo aatelisto vähäpätöisyyteen. Irtonaisen pääoman edut valloittavat sijansa lakisäädöksissä sitä mukaa kuin ne kehittyvät mahtaviksi. Laki, joka ennen oli maataloutta käsittelevä, muodostuu laajaksi teollisuus- ja liikelakijärjestelmäksi, joka vahvistaa porvaristoluokan etuoikeuksia. Ennen pidettiin laittona aateliston antautumista porvariston palvelukseen. Mutta porvarillisen omaisuuden kehityttyä oli aatelisto kiitollinen saadessaan palvella. Kun eräs skottilainen rahamies 18 vuosisadan alussa perusti erään osakeyhtiön, joka tarkoitti Missisipparannan riistämistä kaupan välityksellä, antautui Ranskan hallitsijaprinssi itse tirehtööriksi. Ja vuonna 1717 oli hänen pakko säätää määräyksiä, jotka oikeuttivat aateliston antautumaan

kauppayhtiöiden meri- ja sotapalvelukseen. Siten oli kumottava vanha laki aatelisista erikoisoikeuksista.*)

Irtonainen omaisuus muuttuu valtio-oikeuksien mitta-kaavaksi heti sen voimaan tultua. Sen etuja nyt laki rientää suojelemaan. Kapitaaliomaisuus pyrkii lainsäädännön kautta vapautumaan verotuksesta ja siirtämään sen maanomistuksen ja työväen hartioille. Tämä suoritetaan välillisten verojen asettamisella. Välilliset verot kannetaan elintarpeiden käyttäjiltä, joten jokainen kansalainen huomaamatta verotusta ja sen summaa, maksaa jokaisessa ravintoaineessa veroja, joilla hallitseva luokka kustantaa yhä suurenevat valtion kustannukset.

Porvariston kapitaaliomaisuuden etuoikeus luonnollisesti synnyttää työväestössä vastavaikutuksen sentähden, että se omaisuus saattaa olla olemassa ainoastaan työväen omaisuuden s. o. työn riistämisen välityksellä. Sentähden pyrkii nyt työväestö lainlaadinnan tietä valvomaan oman omaisuutensa, työn, oikeuksia kapitaaliomaisuuden kustannuksella. Laki muuttuu työväen aseeksi lopullisessa taistelussa porvariston etuoikeuksia vastaan, samoin kuin se aikoinaan on ollut aseena porvaristolla sen turvatessa omaa lainopillista asemaansa aatelistoa vastaan. Ja kun hyödyllinen työ on tullut siksi omaisuudeksi, josta kaikkien on ansaittava elantonsa, silloin laki heijastaa työnoikeuksia ja ilmiöitä.

Omaisuusolot ja taloudelliset suhteet ovat perustekijöinä kaikkiin perhelakeihinkin nähden. Sukupuoli-

*) F. Lassalle, Työväen ohjelma, af Ursinin suomennos teoksessa „Tulevaisuutta kohti.“

oikeudelliset katsomukset heijastavat niitä oloja, joissa vissillä sukupuolella ovat taloudelliset edut puolellaan.

Kun kaukaisessa menneisydessä voimien yhdistämisen tarve pakoitti villeyden tilassa kuljeskelevat ihmiset liittymään yhteen, niin muodostavat he yhteisöjä, joissa omaisuus, samoin myös tuotanto ja elanto oli yhteistä. Voimien kartuttamiseksi on tarpeellista, että naiset ottavat miehensä vieraista heimoista. Se tapa muuttuu laiksi, jota yleisesti noudatetaan. Siitä vuorostaan on seurauksena, että nainen saapi tärkeän aseman kipeästi tarvittavien työvoimien hankkijana. Hän myös siitä syystä saapi suurempia laillisia oikeuksia. Äitien oikeus lapsiin, elintarpeiden jakoon ynnä erikoismajoihin vahvistui yleisissä, laillisiksi muodostetuissa käsityksissä. Tällöin määrällään, että miespuolisten on hankittava elantotarpeita ja nainen valmistaa niistä ravinnon ja hoitaa kotia ynnä lapsia. Basguelainen sananlasku sanoo, että mies on vaimonsa palvelija.

Kun aikaa voittaen nämä yhteisöt tulivat laajoiksi ja jonkunlaista omaisuutta oli kasaantunut työaseiden, koristusten ynnä asuntojen muodossa, niin silloin laaditaan määräyksiä perinnöstä. Miehen omaisuus näiden määräyksien mukaan kuuluu naisen perheeseen tai sukuun.

Sotaisten aikojen koittaessa ja tuotannon vaatiessa vahvempia voimia, pääsevät miehet naisia arvokkaimiksi. Niissä oloissa naiset eivät kykene osottautumaan yhtä tärkeiksi. He tuskin voivat puolustaa itseään ja hankkia elantoansa. Silloin miehet voimakkaimpina kohoavat heistä riippuvien naisten hallitsijoiksi. Mies

on nyt omaisuuden ylihoitaja ja ottaa vaimoja itselleen. Perintö lankeaa miehen suvulle samoin kuin lapsetkin. Nainen kehittyy miehen lailliseksi alammaiseksi, jonka asioissa mies määrää oman tahtonsa mukaisesti. Niitä määräyksiä on naisen heikompana noudatettava.

Niin ollen, laillisiin käsityksiin katsoen, on perhe-suhteiden kehitys ollut seuraava: Tuotannon ja omaisuuden alkuperäisellä kommunistisella asteella, missä naiset ovat työvoimien hankkijoina tärkeitä tekijöitä, ovat he ansiokkaammassa asemassa. Myöhemmällä kommunistisen tuotannon ja omaisuuden asteella, missä miehet ja naiset toimivat tasaväkisinä yhteisten etujen hyväksi, ovat molemmat sukupuolet tasa-arvoisia. Orjavaltioissa ovat naiset ja lapset miesten persoonallisia orjia; feodalisessa järjestelmässä olivat he miestensä alustalaisia; porvarillisessa järjestelmässä — ja varsinkin köyhälistön joukossa — he ovat miestensä palkkalaisia.

Sosialistinen järjestelmä perustaa uudelleen miehen ja naisen tasa-arvoisuuden täydellisemmässä muodossa. Ja silloin lakkaavat sekä miehet että naiset olemasta toistensa alamaisia; silloin he ovat toistensa tovereja. Lapset silloin kuuluvat yhteisesti naisille ja miehille, ja heidät kasvatetaan yhteisuhrauksilla. Silloin ei laki voi laillistaa miehen enemmän kuin naisenkaan omistusoikeutta toisiinsa nähden. Se voipi korkeintaan laillistuttaa käsityksen, jonka mukaan mies ja nainen antautuvat toinen toiselleen rakkauden ja suvunlisäämisväistön ohjaamina oman, keskinäisen sopimuksen nojalla.

Työnantajien ja työväen välisiä suhteita käsittelevässä lainsäädännössä, jos missään, ilmenevät taloudel-

listen olojen vaikutelmat. Niin kauvan kun omaisuus nojasi orjiin, ei laki sisältänyt orjista hyvää eikä pahaa. Orjilla ei ollut tällöin mitään laillisia suhteita. Orjat olivat yksinkertaisesti omaisuutta. Tämän omaisuuden omistajien laillisista suhteista sisälsi lakisäädös määräyksiä.

Keskiaikana, porvarillisen omaisuuden aamunkoitossa jolloin pääoma oli heikko ja työvälineensä omistava työläinen voimakas, määräsi laki varmallalla tavalla työsopimuksen, jonka luonne oli työväelle epäedullinen. Nykyisinä aikoina kun sen sijaan pääoma on voimakas, omistaen kaikki työläisen aineelliset tuotannonvälikappaleet ja tuotannon lähteet, toimittaa laki porvarillisten etujen holhousviran täydellisesti määräämättä mitään työsopimusta työnantajan ja työntekijän täytettäväksi. Toisessa tapauksessa laki siis varsin tarkoin valvoo pääoman oikeuksia työsopimussäädännöllä, mutta toisessa tapauksessa lainsäädännöstä syrjäytetään työsopimus, koska kapitaali taloudellista tietä kykenee hoitamaan etujaan.

Porvarillisen teollisuuden kehittyessä tarvitsivat kaupunkikunnat työläisiä, joita maaorjuuden kahleista ainoastaan voitiin saada. Silloin kaupunkikunnat rupeivät säätämään lakeja, jotka turvasivat kaupunkiin siirtyviä työläisiä sen sijaan että joku aika ennemmin kaupunkiin asettumista vastustettiin. Maa-aatelisto vuorostaan havaitsi orjien maalta siirtymisen tuottavan tappioa eduilleen. Sentähden kehitetään sillä taholla ankara lainsäädäntö, jonka mukaan tuomittiin tulisella raudalla merkittäväksi jokainen kaupunkiin karannut maaorja.

Myöhemmin taas, kun porvaristo oli voittanut ja kohottanut rahan valta-asemaan, jolloin myös maat muodostuivat arvokkaaksi kauppatavaraksi, ryhtyivät aateliset kehittämään lainlaadintaa siihen suuntaan, että entiset maanviljelijät joutuivat mailta pois hädetyiksi. Maat jäivät lammaslaitumiksi aatelistolle, joka oli ruvennut villakauppaa harjoittamaan tienatakseen rahaa, jolla nyt oli kaikkivoipa valta. Toisessa tapauksessa karkottivat aateliset entiset viljelijänsä tiloiltaan, voidakseen ne vaihtaa rahaan maamarkkinoilla.

Rikoslain säädännön aloilla seuraa kehitys samoja vaikuttimia. Alkujaan on rikoslaki hyvin köyhä. Rikosten laatu on silloin harvempi, sillä omaisuuden muodot ovat myöskin kehittymättömiä. Myöhemmin muodostuu rikoslaki sisältörikkaammaksi lakikokoelmaksi, vastaten sellaisena sangen rikasmuotoista ja runsasta yksityisen omaisuuden astetta.

Alkujaan kun tuotantovoimia pidettiin tärkeinä, oli ihmisen murha suurin rikos. Matriarkaatisessa perheessä oli naisen murha kauhein teko, josta tuomittiin heimouden ulkopuolelle maanpakoon. Sellainen rangaistus olikin siihen aikaan ankara, sillä se merkitsi tuomitulle nälkäkuolemaa tai joutumista villipetojen raadeltavaksi. Myöhemmin patriarkaatisissa perheissä on asia päinvastainen. Naisen voi vississä tapauksessa tappaa. Mutta miehen henki on sangen kallis.

Sukukunta kollektivismin johdettua maanjakoon, laadittiin ankaria lakeja rajojen pyhittämisestä. Määrättiin käsi katkaistavaksi, jos siirsi rajamerkkiä. Karjan ja muun sellaisen omaisuuden yksityiseksi kehityttyä,

määrättiin kuolemanrangaistus toisen irtaimen omaisuuden varastamisesta. Myöhemmin poltettiin merkki kasvoihin. Ja nykyään tuomitaan vankeuteen, joka merkinnee jonkunlaista häpeälaitosta.

Alkujaan oli rangaistus ankara sentähden, että ihmisiin oli hyvin vaikea istuttaa yksityisen omaisuuden käsitettä. Yhteiselannon asteella kehittyneet tietoisuusmuodot nousivat kapinaan omaisuuden jaon kautta epäedulliseen asemaan joutuneiden ihmisten mielissä. Sentähden oli rangaistusmääräysten muodostuttava mahdollisimman ankariksi, jos mieli tepsyä. Mutta sitä mukaa kun yksityinen omistus saastuttaa ihmisten tietoisuuden ja yhteiselannon muistot häviävät, käyvät helpommatkin rangaistusmääräykset tepsiviksi.

Aikoinaan oli työväliseen ja elantotarpeen varastaminen ankarimmin kielletty. Nykyinen laki sen sijaan kohdistaa ankarimman rangaistuksensa porvarillisen pääoman tärkeimmän ilmiön, rahan ja kauppatavaran varastajille. Aatelisto kosti kunnianloukkauksen kuoleamalla. Silloin näet kunnia oli toimeentulon väline. Laki määräsi kaksintaistelun lailliseksi visseillä edellytyksillä. Mutta nyt sen sijaan kunnia kernaasti myydään sovitusta hinnasta ensimmäiselle vastaan tulijalle. Porvarillinen vaikutus poistaa kaksintaistelun oikeuden laista, Se on välttämätöntäkin; muutoin tuskin yksikään porvariston jäsenistä tallustelisi tämän maan päällä, sillä siksi paljo he kunniarikoksia tekevät.

Moninaisia muita saman suuntaisia lainopillisia ilmiöitä saattaisi esittää. Mutta edellä olevat riittävät osottamaan, että lainopilliset muutokset ovat olleet lähtöisin

taloudellisista oloista ja että niiden avulla valtuusluokka kunakin aikana on valvonut omia etujansa.

Niinkauan kuin luokkayhteiskunta on vallalla, on myös laki samoin kuin moraalikin ainoastaan ase, jota käytetään sorron ja hallinnon välineenä hyödyllisiä tuottajia vastaan ja heidän etuvaistojensa lamauttamiseen tai hallitsemiseen. Mutta varmasti saattaa vakuuttaa, että sellaisessa yhteiskunnassa, missä omaisuuden omistus, tuotanto ja nautinto on yhteiskunnallinen ja sellaisenaan kaikille tasaväkinen, lakkaa laki olemasta tähänastisessa ja nykyisessä tekijäasemassaan. Silloin se tulee yksinomaan ilmaisemaan koko yhteiskunnan pysyvän ja luonnollisen oikeustajunnan, joka taloudellisen elämän tosioloissa kaikille edullisella tavalla ilmenee, ja jota ei tulla rikkomaan, sillä se on kaikille edullinen.

IX

Lyhyt silmäys valtiovallan kehitykseen riittää todistamaan ettei valtiovalta ole mikään absoluuttisesti pysyvä ja muuttumaton, vaan sensijaan hyvinkin muuttuvainen ilmiö, joka tarkoin seuraa taloudellisessa rakenteessa tapahtuvia muutoksia.

Valtiolla on opetettu ymmärtämään ihmisten yhteisöä ja sen järjestettyä hallintoa. Sellainen ei valtiollisuudessa ole ollut, toisin sanoen, sellaista käsitystä ei valtio ole vastannut. Valtio päinvastoin on kaikkina

luokkayhteiskuntien aikoina muodostunut taloudellisesti vallassa-olevista luokista. Nämä luokat valtiona ovat hallinneet vallanalaisia luokkia. Valtiovaltaa on käytetty alammaisten kurissa pitämiseen ja vallassa olevien etujen valvomiseen. Siinä ovat sen tehtävät olleet.

Kaikkina aikoina on käsitetty, että ihmisten taloudellisia toimia johtaa oman edun vaisto. Hallitsevat luokat omista kokemuksista tietävät, että sorretussa asemassa olevat luokat oman edun vaiston kiihottamina vissillä kehityksen asteella nousevat kapinaan sortajiaan vastaan ja omien etujensa puolesta. Vaistomaisesti tai itsetietoisesti on myös käsitetty, että sorrettujen oman edun vaistoa voidaan hallita taikka lamauttaa visseillä toimenpiteillä ja vissin ajan. Ja sitä ovat hallitsevat luokat pyrkineet valtiiovallan avulla tekemään.

Olemme jo osoittaneet, että moraalien avulla vissinä aikana hallitaan ihmisten oman edun vaistoa sille vastakkaisissa oloissa. Vaan kun moraalit käyvätkykenevämmäksi ja sorretuissa kehittyvät omia moraalisia käsitteitä, silloin kirjoitettu laki ankarine rangaistusräyksineen ja toimeenpanevine virkakuntineen astuu esille. Lakimääräysten mukaiset rangaistukset hillitsevät osaltaan taas sorrettujen oman edun vaistoa. Mutta vihdoin olot kehittyvät siihen mittaansa, että lakikin muuttuu laittomuudeksi sorrettujen mielestä. Silloin lain määräämiä rangaistuksia pidetään marttyyrikunniana, joka kapinallisuutta enemmän kiihoittaa kuin lamauttaa. Tällöin valtuokkien voima-aseena saattaa olla väkevemmän voiman synnyttämä hirmu, jota val-

tion palkkaamat sotilaat murhaavine varustuksineen ja laillistettuine murhatöineen synnyttävät alamaisissa.

Toinen valtion tehtävä on hallitsevien luokkien oman edun vaiston tyydyttäminen. Se toimitetaan verotuksien avulla. On ollut aikoja, jolloin hallitsevat luokat valtioverojen kautta saivat pääasiallisimmat tulonsa. Silloin myöskin verotuksen valvominen oli valtion tärkein tehtävä.

Kommunistisen elannon vallitessa ei vielä valtiovaltaa tunneta, sillä silloin kaikilla ovat samat edut, ellemmme ota huomioon sen elannon myöhempiä asteita. Vasta silloin kun kommunistinen perhe jakautuu yksityisperheiksi — joko matriarkaattiseksi tai patriarkaattiseksi, tulee jonkunlainen perheiden vanhinten hallinto kysymykseen.

Ensimmäinen valtiovallan ilmiö esiintyy näyttämölle orjuuden kehityttyä ja perheomaisuuden synnyttyä. Silloin vapaat ihmiset tahi perheomaisuuden hoitajat muodostavat valtion, joka käyttää valtaansa orjien ja omaisuudettomien ihmisten hallitsemiseksi. Siis valtio perustuu työvoiman riistämiseen ja omaisuuden etujen suojelemiseen. Rooman valtion muodostivat vapaat roomalaiset, jotka laativat lakeja ja harjoittivat orjatyön avulla valtiotuotantoa. He vuokrasivat valtion maita ja laativat lait vuokraajille verotuksen suuruudesta, maksettavasta y. m. s. Vuokraajien oli tyytyminen näiden lakien ehtoihin, sillä vapaat kansalaiset pitivät yllä sotajoukkoja tai, paremmin sanoen, muodostivat keskuudessaan sotilasvoiman. Verotulot olivat heidän toimentulonsa lähteenä.

Keskiaikana maanomistus oli valtion peruskivenä. Aatelisto ja papisto — nämä kaksi silloista maanomistajaa — olivat valtion tekijöinä. Heillä oli valta määrätä alammaistensa asioista. Kellä ei ollut oikeutta maanomistukseen, hänellä ei myös ollut oikeutta valtiovaltaan. Omistuksen suuruus määräsi vuorostaan vallan suuruuden. Suuret maaruhtinaat ja kirkon korkearvoiset piispat olivat suurvaltaisimpia. Porvaristo sitä vastoin oli oikeutettu kaikessa alammaisuudessa tekemään anomuksia. Irtain omaisuus oli silloin kiinteän omaisuuden palvelijana.

Mutta sitä mukaa kun porvariston rahaomaisuus lisääntyy ja nousee tärkeäksi tekijäksi, muuttuu valtiomuotokin. Porvaristo astuu esille kolmantena luokkana valtiovaltaan. Myöhemmin, läänityslaitoksen omistuksen muodon muututtua yksilökohtaiseksi maanomistukseksi, nousevat myöskin talolliset valtiovaltaan neljäntenä luokkana. Vähitellen kuitenkin porvaristo työntää nämä kaikki syrjään ja kiipeää itse valtiovallan ylimmäksi määrääjäksi. Se ei tosin julkisesti tapahdu yksinvaltiuden periaatteiden mukaan. Päin vastoin julkisesti harrastaa porvaristo kansanvaltaisuutta vain sentähden, että porvaristo käsittää kuuluvansa kansaan verrattuna entisajan aateli- ja kirkkoylimyksiin. Mutta kenenkään ei silti pidä erehtyä luulemaan, että porvariston valtiollinen kansanvaltaisuus vastaisi nimeään. Sitä se ei tee.

Porvaristolla ei ole mitään suurempaa pelättävää säätyetuoikeuksien lakkauttamisesta. Siitä on sille etua siten että etuoikeutetut säädyt kadottavat vallan, jota ne voisivat käyttää porvariston etuja vastaan. Kun porva-

risto on saavuttanut taloudellisen mahtiaseman, tietää se sen nojalla hankkivansa itselleen valtiovallan, jonka se itselleen keskittää vaalisensuksien y. m. sellaisten avulla.

Porvaristo ei käytä valtiovaltaa pääasiallisesti verotulojen itselleen hankkimista varten. Porvariston toimittama verotus koskee etupäässä sangen suuriin summiin nousevien valtiomenojen korvaamiseen tarvittavien varojen hankkimista. Porvarillinen valtio on kallishintaisempi kuin mikään muu tähänastisista valtioista. Markkina-alueiden hankkimiseen ja hallitsemiseen, kauppa- ja tuotantoetujensa kehittämiseen ja suojelemiseen, nylkemänsä työväestön kurissa pitämiseen tarvitsee porvarillinen valtio suuremmoisia armeijoita, laivastoja, linnoituksia, vankiloita, tuomioistuimia, tuomareja ja lakimiehiä, opettajia ja pappeja, järjestyksen valvoja ja urkkijoita. Näiden ylläpitoon hankitaan varoja kansan verotuksella. Verotuksen yleisin tapa on välillinen sen sijaan, että se läänityslaitoksen vallitessa oli suoranainen.

Täten palkkaamansa valtion suojelemana, hankkii porvaristo omat tulonsa nylkemällä työntekijöitä ja ostajia, jotka itse asiassa ovat samat. Kuningas, keisari ja presidentti ovat arvonimiä, joita kantavat henkilöt itse asiassa ovat porvariston liikeyritysten ja yhtiöiden ovenvartioita, joiden toimenä on valvoa, ettei asiaan kuulumaton ja nyljettävä rahvas pääse sisälle kurkistamaan porvariston kaikkein pyhimpään. Oikeusalan virkamiehistö vuorostaan valvoo, että porvariston harjoittama nylkeminen tapahtuu niin laillista tietä, ettei se nyljettyissä synnytä kovempaa rähäkkää. Opettajisto ja pa-

pisto kasvattavat nöyriä ja hurskaita nyljettäviä ja lohduttavat näitä lupaillemalla heidän oman etunsa vaistolle loistavia palkkioita tulevaisuudessa täällä ajassa menetetyistä työntuloksista. Poliisit ja sotilaat pitävät taas hyvää huolta, että tämä järjestys pysyy hyvässä kunnossa. Ja niin se jatkuu tämän porvarillisen valtiiovallan työskentely murha-aseiden, väärentävän kasvatuksen, luokka-oikeuden, vankilan hirmujen, uhrisauhujen ja hallelujahuutojen y. m. sellaisessa yhteismuodossa.

Mutta, kuten luonnollista on, joutuu työväestö vihdoin tilaan, missä sen oman edun vaisto on tullut niin voimakkaaksi, että se johdattaa sen taisteluun porvarillisen valtiiovallan hävittämiseksi. Työväestö silloin astuu valtaan; se merkitsee että koko kansa silloin astuu valtaan. Ja silloin ei valtiovallalla enää ymmärretä alammaisten kurissa pitämistä. Sen tehtävänä on sulautua kansan itsehallinnon mahtavaan syliin.

X

Edellisestä, joskin vajanaisestä, esityksestä lienee lukijalle selvinnyt se tosiasia, ettei työväen aatevirtaus *sosialismi* suinkaan ole päässä keksitty ihanne, vaan taloudellisten tuotanto-olojen kokonaisuuden esille pakkottama käsitys niistä välttämättömistä yhteiskunnallisista muutoksista, joiden kautta ainoastaan tuotantovoimat ja omistusolot saatetaan keskinäiseen sopuuntoon.

Työväestön taistelulla porvaristoa vastaan ovat varmat historialliset syynsä, mitkä löydetään nykyisten tuotanto-olojen historiallisesta kokonaisuudesta. Itsekunkin kehityksen asteen tuotanto-olojen luonne, joka on määrännyt omistavan porvariston ja omistamattoman työväen suhteen toisiinsa, on myöskin määrännyt työväen taistelun ja siinä käytettyjen keinojen luonteen ja laadun. Mikään ihanteellinen haaveilija tahi suurnero ei sitä ole keksinyt. Päinvastoin työväen luokan taistelussa käyttämät keinot on löydetty itse vallitsevista oloista. Samoin pyrkimysmäärä on ilmennyt niissä epäkohdissa, joiden poistamiseksi työväen on ollut taisteleva.

Siihen asti kun omaisuuden keskittyminen muutamien suurpohattojen käsiin oli keskeneräisenä ja kokeamattomat pikkuyrittelijät omistivat, niin ei työväen taistelu omistusoikeudellisiin asioihin suurestikaan kohdistunut. Valvottiin palkka- ja työetuja. Työläiset eivät nähneet yksityisomistuksessa mitään suurempia haittoja eduilleen. Päinvastoin saman omistusoikeuden vallitessa ja etujaan työläisinä valvoen luulivat pääsevänsä yhä riippumattomampaan asemaan ja vihdoinkin itse työnantajiksi. Kiitosta tästä työväen käsityksestä ei tarvitse siis antaa kenellekään yksityiselle suurjohtajalle. Samoin ei syytöstä voida oikeudellisesti heittää kenenkään yksilön silmille siitä, että sama työväen luokka muuttuneissa oloissa, missä yksityinen omistus on muuttunut heidän olemassaololleen turmiolliseksi, on ruvennut vaatimaan yksityisen omistusoikeuden lakkauttamista.

Syy on itse niissä oloissa missä työväestö kulloinkin on pakoitettu taistelemaan olemassaolonsa puolesta.

Suomen sosialidemokratisen puolueen ohjelmassa selitetään näistä syistä seuraavaan tapaan:

„Syvimpänä syynä kaikkialla huomattavaan kansojen työtätekevään kerrosten sorsonalaiseen asemaan eivät ole yksityiset valtiolliset laitokset, vaan se koko yhteiskunnallisen elämän perustuksena oleva ja oloja täydellisesti vallitseva tosiasia, että tuotannon välikappaleiden omistaminen on tullut yksien yksinoikeudeksi. Samalla kun taloudellinen kehitys on erottanut työvoiman omistajat, työväenluokan, tuotantovälikappaleista, on se saanut heidät mitä raskaimpaan riippuvaisuuteen tuotannon välikappaleiden omistajista — niihin luettuina maan suurtilojen omistajat ja kapitalistiluokka — joiden valtiollisen ja taloudellisen vallan ilmestymismuotona nykyinen luokkayhteiskunta on.

Yhä kohoava teknillinen edistys, yhä kasvava tuotannon ja omaisuuden sekä kaiken *taloudellisen vallan keskittyminen kapitalistien* ja kapitalistiryhmien käsiin vaikuttaa, että *yhä suuremmat joukot* ennen itsenäisiä pikkuteollisuuden harjottajia ja pikkutilallisia menettävät tuotannonvälikappaleensa ja *joutuvat milloin palkkatyöläisinä, milloin palkattuina apulaisina, milloin velkattaakan alaisiksi sortuneina joko suorastaan tai välillisesti kapitalisteista riippuviksi*. Köyhälistön joukko kasvaa ja samassa kasvaa myöskin riistäminen yleensä, jonka kautta yhä laajempain työtätekevään kansankerrosten elämänehdot joutuvat jyrkkään ristiriitaan niiden oman, yhä nousevan tuotantokyvyn sekä sen kautta

syntyvän yhteiskunnallisen varallisuuden paisumisen kanssa. Tätä kehitystä jouduttavat ja jyrkentävät kapitalistisen tuotantotavan yhtenäisyyden puutteesta johtuvat liikepulat sekä niitä seuraava työttömyys ja kurjuus.“

Tällöin on kehittynyt asema sellaiseksi, missä *tuotantovoimat ja omistusoikeusolot* ovat käyneet jyrkästi ristiriitaisiksi keskenään. Omistusoikeusolot, jotka aikoinaan olivat tuotantovoimille edullisia, ovat nyt muuttuneet niille kahleiksi. Omistava luokka, joka ei mitään tuota, nauttii kaikki kehittyneen tekniikan ja työkyvyn tulokset. Ja pieneksi osviitaksi siitä, miten mahdava konetekniikan edistys on ollut, asetettakoon tähän muutamia numeroja.

Yksinomaan vuosina 1880 ja 1890 välillä Yhdysvalloissa käytäntöön asetettu koneellinen voima vastasi neljääkymmentä miljoonaa työläistä. Äskettäin keksittiin niettausnaulakone, joka valmistaa 1200 naulaa 10 tunnissa. Uusi neulakone valmistaa 260 neulaa minutissa. Uusi kannukone, jota lapsi voi käyttää, tekee 64 kannua minutissa, 37,000 kannua päivässä. Ennen etevin työläinen saattoi tehdä niitä ainoastaan 500 päivässä. Jokainen kone niin muodoin on riistänyt 70—80 miehen paikan. Uusi nimikorttikone painaa 10,000 korttia tunnissa. Sikarikone valmistaa 3,000 sikaaria päivässä. Leivän leipomokone on äskettäin asetettu käytäntöön ja se leipoo kolmen miehen käyttämänä 20,000 leipää päivässä. Papujen kuorimiskoneella noin 7 työläistä kuorii yhtä paljon papuja kuin ennen 100 työläistä yhteensä. Lasinpuhalluskoneella voidaan val-

mistaa juomalaseja 6 sentillä sata kappaletta sen sijaan että ennen ne nousivat 50 senttiin sama määrä. Pumpuliteollisuudessa nykyään yksi mies ja kaksi lasta voivat toimittaa työn johon ennen tarvittiin tuhatta kehääjää. Kutomakoneella yksi kutoja tekee yhtä paljon työtä kuin ennen 50 kankuria. Hevosen kenkiä yksi mies tekee nykyään päivässä saman määrän, kuin ennen 500 miestä yhteensä. Naulojen teossa valmistaa nyt yksi mies saman työn minkä tuhatta miestä ennen vanhaan. Yksi mies latomakoneella voi latoa niin paljon kuin 6 miestä käsin. Terästeollisuudessa voipi kolme miestä 10 tunnissa valmistaa 250 tonnia teräslevyä, jota määrää valmistamaan vuonna 1892 vaadittiin 115 miestä. Höyrypannuja valmistaa 30 miestä nykyään yhtä paljon kuin muutama vuosi sitten 500 miestä samassa ajassa. Maanviljelyksessä jokainen koneellinen heinäleikkuukone työntää 10 miestä työttömäksi; jokainen pumpulin kehräämiskone vastaa 38 miestä, ja höyryaura kyntää niin paljon kuin ennen 21 miestä samassa ajassa.*)

Entäs mikä on ollut työväenluokan hyöty moisesta huimaavasta tekniikan kehityksestä? Siitä saamme selvän kuvan seuraavasta tilastoeselostuksesta, joka kosketee terästeollisuuden alaa.

Vuonna 1870 valmisti Yhdysvaltain työläinen 66 tonnia harkkorautaa saaden siitä palkkseen 463 dollaria; pääoman omistajalle voitoksi kunkin työläisen vuosityöstä jäi 322 dollaria. Vuonna 1880 tuotti työ-

*) Numerot Yhdysvaltain 19:sta työtoimiston kertomuksesta,

läinen 81 tonnia harkkorautaa ja sai siitä palkakseen 304 dollaria; pääoman omistaja sai kutakin työläistä kohti voittoa 360 dollaria. Vuonna 1890 kohosi työläisen tuottokyky 260 tonniin ja palkka 460 dollariin; pääoman omistajan voitto nousi 405 dollariin jokaista työmiestä kohti. Mutta vuonna 1900 oli työläisen tuottokyky jo 395 tonnia harkkorautaa, josta palkaksi tuli 506 dollaria; pääoman omistaja tällöin sai jokaisesta työläisestä voittoa 900 dollaria. Työläinen uusien koneiden kanssa tuli etevämmäksi harkkoraudan tuotannossa. Vaan siitä seurauksena työläisistä osa kadotti työn ja jällelle jääneen palkankorotus oli hyvin niukka varsinkin jos otetaan huomioon elämäntarpeiden samanaikainen kallistuminen. Mutta kapitalistiluokka, joka samanlaatuisen riistämisen avulla oli päässyt parannettujen tuotantovälineiden herraksi, sai suuria voittoja.

Kapitalistisen talousjärjestelmän vallitessa olivat rikkaat aina tulleet rikkaammiksi ja köyhät köyhemmiksi. Esimerkiksi Yhdysvalloissa rikkauden keskittymisestä kapitalistiluokan käsiin saa aivan kouraantuntuvia numeroja. Vuonna 1850 omasi pääomaluokka 37½ prosenttia yleisomaisuudesta, vuonna 1870 omasi se jo 63 prosenttia ja vuonna 1900 se omasi 90 prosenttia.

Tilaston mukaan vuonna 1900 oli perheiden lukumäärä Yhdysvalloissa 16,137,718 ja yleisomaisuus samaan aikaan teki noin 93 miljardia dollaria. Näin ollen tulisi jokaisen perheen osalle noin 5,700 dollarin arvosta yleisomaisuutta. Mutta hallituksen laatima tilasto osottaa, että yleisomaisuus jakautuukin seuraavalla tavalla:

$\frac{7}{8}$ osaa eli 14,164,248 perhettä omistaa yhteensä hieman yli $11\frac{1}{2}$ miljardia yleisomaisuudesta, eli lähes 820 dollaria perhettä kohti. Näiden perheiden keskuudessa vuorostaan 4,762,500 perhettä omistaa 1,639 dollaria perhettä kohti, eli yhteensä 7,804,737,500, joten 9,401,748 perhettä omistavat yhteensä ainoastaan 3,706,000,000 dollaria.

$\frac{1}{8}$ osa eli noin 2 miljoonaa perhettä omistaa 81 miljardia yleisomaisuudesta eli $40\frac{1}{2}$ tuhatta perhettä kohti.

$\frac{1}{4}$ osa tästä 2 miljoonasta omistaa 66 miljardia yleisomaisuudesta eli 132 tuhatta perhettä kohti.

Ja 125,000 perhettä edellämaituista vuorostaan omistaa 33 miljardia yleisomaisuudesta eli noin 263 tuhatta perhettä kohti.*)

Samaan aikaan kun rikkaus keskittyy kapitalistiluokalle ja tyväestö köyhtyy, tapahtuu toinenkin tärkeä prosessi. Se ilmenee keskiluokan häviämisessä ja työväen luokan laajenemisessa. Suurteollisuuden vallitessa vaaditaan tuotannonharjoittamiseen ja kauppaan suuria pääomia jos mieli onnistua. Mutta keskiluokkalaiset yrittävät kilpailla pienine pääomineen kunnes huomavat sen surullisen tosiasian, että heidän on joko tehtävä konkurssi tahi liityttävä jonkun mahtavan tuotantorenkaan huomaamattomaksi osakkaaksi eli palvelijaksi. Samoin on sivistystyöläisten luokka joutunut kapitalismin orjuuteen. Kirjailijain on suurten pääomien puutteessa alistuminen kustannusyhtiöiden palvelukseen.

*) Yhdysvaltain 19:sta työtoimiston kertomus.

Nämä nyt arvostelevat työn voittoperiaatteen valossa. Samaa latua ovat muutkin henkisen työntekijät saaneet astua. Ja nykyisin he itsekin jo rupeavat käsittämään kuuluvansa työtätekevien luokkaan, jonka edut ovat vastakkaisia nylkeväälle kapitalistiluokalle.

Siten on ihmiskunta yhä tarkemmin jakaantunut kahteen vastakkaiseen leiriin, joiden taistelua ei voi estää mikään saarnailu ihanteista, sopusoinnusta ja lähimmäisen rakkaudesta. Yrittäköön porvarillinen maailma mitä konsteja tahansa, on työväenluokka taisteleva kapitalistisen järjestelmän kukistamiseksi. Sillä kapitalistiluokka ollakseen olemassa, ei voi toimeenpanna niitä mullistuksia, joita työväenluokan edut ehdottomasti vaativat. Sen sijaan on porvariston yhä kiristettävä työväkeä yhä runsaampien voittojen toivossa. Mutta se taas vuorostaan kärjistää työväen luokkataistelun voimaa. Ja — toisessa kädessä taas — jos kapitalistiluokka luopuisi vähitellen eduistaan, olisi seuraus kapitalistiluokalle sama. Se kadottaisi luokkavaltansa. Sosialistinen tuotantojärjestelmä astuisi käytäntöön.

Sosialismin toteutuminen on näin ollen varma. Sen olemus lepää varmalla perusteella. Ja sen toteuttaminen lepää varmoissa käsissä. Köyhälistöluokan on pakosta taistelemisen sen puolesta. Ja mitä enemmän kapitalismin kehitys kartuttaa köyhälistöä, sitä enemmän se pakotetaan kykeneväksi tähän taisteluun. Köyhälistö kohoaa yhä varmemmin itsetietoiseksi siitä, että sen täytyy kannattaa ja jouduttaa tätä taistelua kapitalistijärjestelmän kukistamiseksi ja sosialistisen järjestelmän perustamiseksi.

Tällä tietoisuuden asteella järjestäytyy köyhälistö taloudellisesti ja valtiollisesti.

Taloudellisen järjestäytymisensä avulla taistelee köyhälistö lähimmässä ympäristössängä suotuisampien elin-
ehtojen hankkimiseksi suuremman työpalkan, lyhem-
män työpäivän ja korkeamman sivistyksen muodossa. Samalla kun nämä lähimmässä ympäristössä saavutetut
edut kohottavat köyhälistön taloudellista tilaa ja siten
lisäävät sen voimia käytävään taisteluun kapitalistivaltaa
vastaan, samalla ne edut heikentävät kapitalistien mahtia
ja lisäävät kapitalistisen järjestelmän sortumisen teki-
jöitä.

Mutta taloudellisen järjestäytymisen kautta ei voida
saavuttaa kaikkia kapitalistisessakaan yhteiskunnassa
mahdollisia etuja. Käyhälistöluokan taloudellisella tais-
telulla on varma rajansa jo omassa luokka-asemassaan,
joka aiheuttaa ettei köyhälistö lakkojen y. m. s. toimien
kautta voi saada pakotetuksi kapitalistiluokkaa myöntä-
mään sellaisia suurempia uudistuksia, jotka yhteiskun-
nallista luonnetta kantaen, vaikuttaisivat koko maan
köyhälistölle suurempaa huojennusta. Ne ovat saata-
vissa yksinomaan valtiovallan kautta.

Sentähden — eikä ainoastaan jonkun teoretikon
kehoituksesta — järjestäytyy köyhälistö valtiollisesti
valtiolliseksi köyhälistöpuolueeksi. Ja kun tuotantoväli-
kappaleiden yksityisen omistusoikeuden vallitessa kapi-
talistiluokka omistavana luokkana nauttii omistamatto-
man köyhälistöluokan työn tulokset ja siten on hallit-
sevassa asemassa — niin asettaa tämä köyhälistöluokan
valtiollinen puolue ohjelmakseen tuotantovälikappalei-

den yksityisen omistusoikeuden lakkauttamisen. Se vuorostaan johtaa toisen ohjelmavaatimuksen määrittelyyn, jonka mukaan yksityisen omistuksen tilalle on saatettava tuotantovälikappaleiden yhteiskunnallinen omistus, joka takaa kaikille yhteiskunnan jäsenille tasaväiksen tilaisuuden niiden käyttöön elämän tarpeiden tuotannossa. Yhteiskunnallinen tuotantovälikappalten omistusoikeus vuorostaan edellyttää, että tuotantoa harjoitetaan yhteiskunnallisesti ja että työntulokset lankeavat yhteiskunnallisille työntekijöille.

Tämä ohjelma on saanut nimekseen „*sosialidemokratinen ohjelma*« sentähden, että se tarkoittaa yhteiskunnallisen kansanvallan aikaansaamista nykyisen yhteiskunnallisen harvoin vallan tilalle. Ohjelmansa mukaan kutsutaan köyhälistöluokan valtiollista puoluetta *sosialidemokratiseksi* puolueeksi; se on, puolueeksi, joka toimii yhteiskunnallisen kansanvallan perustamiseksi.

Sosialidemokratiseina puolueena taistelee nyt köyhälistö valtiollisen ylivallan itselleen hankkimiseksi; sillä ainoastaan sen vallan avulla voidaan omistusoikeudellinen vallankumous lopullisesti toimittaa. Mitkään rukous- ja kerjäyskeinot eivät auta, porvaristo ei ehdoin tahdoin luovu valta-asemansa perustekijöistä, yksityisestä omistusoikeudesta.

Mutta samalla tämän lopullisen päämääränsä ohella on sosialidemokratinen puolue pakoitettu suorittamaan toisiakin tehtäviä. Sanoin pakoitettu. Niin. Valtiollinen ylivalta on sosialidemokratiseilla puolueella vasta silloin hallussaan, kun luokkatietoinen köyhälistö koko

luokkana ja horjumatta seisoo sosialidemokratisen ohjelman ja sitä edustavan puolueen selkänोजना. Vaan ennenkuin se saadaan aikaan, on toimittava sellaisia yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka sen tekevät köyhälistölle mahdolliseksi. Kytkeehän porvaristo moninlaisilla välikeinoilla köyhälistöä asemaan, missä se ei voi päästä täyteen luokkatajuntaan tai luokkavaltansa käyttämisen tilaisuuteen. Ääniasteikko y. m. sellaiset tässä ainoastaan mainittakoon.

Näiden välillisten yhteiskunnallisten uudistusten saamiseksi on siis sosialidemokratisen puolueen toimittava. Alussa, kun puolue on heikko, saavutetaan pienempiä uudistuksia. Mutta niiden kautta vahvistuu puolueen voima, ja sitten jo saavutetaan yhä suurempia. Vihdoin saadaan luokkavoimalla jo niin suuria yhteiskunnallisia uudistuksia, että köyhälistöluokka mahdollisemman tarkoin on järjestäytynyt ja sellaisena on tilaisuudessa käyttämään valtiollista valtaa lopullisen „rysähdynksen“ aikaansaamiseksi.

Samassa suhteessa kun sosialidemokratian puolueen aikaansaamat uudistukset ovat hyödyttäneet köyhälistöluokan valtaa, ovat ne myös heikentäneet kapitalistiluokan asemaa. Sikäli kun niiden kautta köyhälistömaailma on saatu ehyeksi, on kapitalistimaailma joutunut häviötilaan.

Käytävässä taistelussa vuorostaan selviävät tahi syntyvät ne henkiset tietoisuusmuodot, jotka ovat välttämättömiä ensikädessä köyhälistöluokan taistelussa ja toisessa kädessä sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän eri seikkojen kehittämisessä. Sosialidemokratisen puolueen

ei tarvitse ohjelmassaan niiden opettamiseen ryhtyä; se voipi korkeintaan omaksua taistelevan köyhälistäluokan kenkiset tietoisuuden muodot olevina tosiasioina. Siis tulevan yhteiskunnan „rakentamiseen“ tarvittavien henkisten tietoisuusmuotojen kehittämiseenkään ei tarvita mitään itserakkaita suurneroja keksintöineen siveydestä, oikeudesta, hengenlaeista y. m. s. tavaroista. Ne kehittyvät selviöihinsä, kuten sanottu, käytävässä taistelussa, tai kuitenkin silloin, kun sosialistisen yhteiskunnan erityiskohtien „rakentaminen“ on käsillä. Korkeintaan niistä voidaan nyt lausua oletuksia ja aavistuksia niiden sosialidemokratisten taloudellisten perusteiden valossa, joiden puolesta taistellaan.

— — —

Siten, aivan luonnollista, joukkoihin vaikuttavia taloudellisten vaikutusten tietä kulkee kehitys moninaisten sarjojen, pettymysten ja voittojen kautta alhaiselta elämän tasolta yhä korkeammille elämän tasoille, missä ihmiset mahdollisimman vähillä uhrauksilla nauttivat mahdollisemman moninaisia ja mukavia elämän välineitä. Tässä kehityksen tien monivaiheisessa sarjassa on kaikki muu ollut muuttuvaista ja katoavaa, paitsi ihmisissä yhä lisääntyvä halu elämään mahdollisimman hyvin ja mukavasti tasa-arvoisina ihmisinä, ja taistelu tämän halun toteuttamiseksi.

Työväen kirjallisuutta:

Taistelu leivästä, kirj. P. Krapotkin. Hinta koruk. 3: 75, pahvik. 2: 75, paperik. 2: 25.

Iloinen Englanti, kirj. Robert Blatchford. Hinta koruk. 2: 75, pahvik. 2: 25, paperik. 1: 75.

Kevytmielisiä avioliittoja, kirjoittanut Robert Blatchford. Hinta 20 p.

Maailman rakennuksesta, kirjoitt. Monisti. Hinta 25 p.

Uskonto yksityisasiaksi, kirj. Väinö Jokinen. Hinta 80 penniä.

Sosialismin historia, I osa. Nid. 3: 75, sid. 4: 25. Kirjastokansissa 4: 75, korukansissa 5: —. II osa valmistuu kesällä, voidaan tilata 5:ssä vihossa à 75 p.

Yllämainitut ovat parhaita, työväenkysymystä selittäviä kirjoja.

Niitä myydään useissa kirjakaupoissa ja työväenlehtien konttoreissa.

Asiamiehille antaa niistä suuren alennuksen

**Kansan Lehden
Kirjakauppa.**